

Sprawozdanie stenograficzne

z rozpraw

galicyjskiego Sejmu krajowego

89. posiedzenia I. sesji IX. peryodu

z dnia 1. października 1910.

T R E Ś Ć.

Urlopy posłów.

Spis petycyj. Głosy pp. Czarkowskiego, A. Starucha, Winniczuka, Senyka i Skwarki na poparcie poszczególnych petycyj

Wniosek nagły p. J. Brunickiego w sprawie pomocy dla pogorzalców gm. Duliby pow. stryjski.

Wniosek nagły p. Obertyńskiego i tow. o pomoc dla pogorzalców gm. Rata pow. rawskiego.

Wniosek nagły p. Długosza o subwencyę na rekonstrukcyę drogi Wojtowa-Biecz.

Wniosek p. Cieleckiego i tow. w spr. podwyższenia funduszu pożyczkowego dla Kólek rolniczych.

Wniosek p. Dolińskiego i tow. w spr. podwyższenia kraj. funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska.

Wniosek p. Sobolewskiego i tow. w sprawie projektu ustawy o zakładaniu szkół dla mniejszości narodowych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Witosa i tow. w spr. okręgów sądów rozjemczych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Bojki w spr. zarządzeń weteryn. policyjnych z powodu pryszczycy.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Krężła w spr. gradobicia w pow. pilzneńskim.

Wniosek nagły p. T. Starucha i tow. o zapomogę dla pogorzalców gm. Dachnowa.

Wniosek nagły p. Kurowca i tow. w spr. ekonom. ruiny włościaństwa pow. kaluskiego z powodu pryszczycy i złego stosowania ust. z 6/8 1909 o tępieniu zaraźliwych chorób u zwierząt.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Kiweluka i tow. w spr. nadużyć c. k. Starosty Leszczyńskiego w Gródku jag.

Interpelacya do c. k. Rządu p. T. Starucha i tow. w spr. pokrzywdzenia Tow. gospod. „Narodny Dom“ w Lisku z powodu nie udzielenia koncesyi na wyszynk.

Interp. do c. k. Rządu p. Korola i tow. w spr. sił weterynaryjnych przy Starostwie w Żółkwi.

Interp. do c. k. Rządu p. Skwarki w spr. zamknięcia targów w pow. mościskim.

Interp. do c. k. Rządu p. Skwarki i tow. w spr. żandarmskiego dozoru nad swobodnymi mieszkańcami w Krukienicach powiatu Mosty.

Interp. do c. k. Rządu p. Skwarki i tow. w sprawie udzielenia 50% zniżki pogorzalcem m. Rybocic na zakupienie materiału budowlanego.

Interp. do Wydz. kraj. p. Skwarki i tow. w spr. przerwanej budowy gościńca Medyka-Husaków w gminie Nowosiółki pow. przemyskiego.

Pierwsze czytanie wniosku posła Szweða i tow. o rozszerzenie prawa uwolnienia popisowych od czynnej słu¿by. Uzasadnienie wniosku.

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o zamknięciu rachunków fundacyi Stanisława hr. Skarbka za rok 1908

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie petycyj nauczycieli i nauczycielek, tudzież wdów i sierót po nauczycielach o policzenie w drodze łaski lat słu¿by do emerytury, przyznanie względnie podwyższenie emerytury, pensyi wdowiej, do datków pięcioletnich i t. p.

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, zakładzie sadowniczym w Zaleszczykach, szkole ogrodniczej na Wulce kapitań-

skiej i o popieraniu sadownictwa w kraju za rok 1909/1910.

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o zaprowadzeniu ubezpieczenia bydła rogatego.

Dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji gminnej o wniosku posła Tymotyusza Starucha w prawie odszkodowania gmin za czynności poruczonego zakresu działania i przedsięwzięcia środków, aby te funkcje poza ustawowy zakres nie były rozszerzane. Głosy w dalszym ciągu p. Lewickiego następnie p. Dolińskiego i sprawozdawcy. Uchwalenie wniosku komisji a odrzucenie wniosku p. T. Starucha.

Sprawozdanie komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszów krajowych za rok 1909. Głos p. T. Starucha. Trzykrotne wezwanie p. T. Starucha przez Marszałka krajowego do porządku. Przerwanie rozprawy nad powyższem sprawozdaniem i zamknięcie posiedzenia.

Porządek dzienny.

(Początek posiedzenia o godzinie II. minut 25 przed południem).

Przewodniczący: J. E. Marszałek krajowy Stanisław hr. **Badeni**.

Ze strony c.-k. Rządu: J. E. c. k. Namiestnik Dr. Michał **Bobrzyński** i c. k. Radca Dworu Stanisław **Grodzicki**.

Sekretarze: Mieczysław **Urbański**, Stanisław Henryk hr. **Badeni**, Jan **Wasung**, Zacharyasz **Skwarko**.

Obecných posłów: 100.

Marszałek. Sejm w komplecie, posiedzenie otwieram. Protokół z 87 posiedzenia uważam za przyjęty, gdyż nie wniesiono przeciw niemu żadnych zarzutów, protokół z 88 posiedzenia jest złożony w biurze sejmowem do przejrzania. Udzieliłem p. Czeczowi dalszego urlopu na dwa dni, p. Kołpaczkiwiczowi dalszego urlopu na 7 dni. Proszę o odczytanie spisu petycji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni**, (czyta spis petycji wniesionych po dzień 1. października 1910).

4852. L. s. 6658. Zarząd koła T. S. L. w Kołomyi przez posła Kleskiego o subwencję dla bursy — do kom. budżetowej.

4853. L. s. 6670. Jadwiga Szyszkowska, naucz. w Krasiczynie przez posła Sapięę o przyznanie 2 pięcioleci — do kom. szkolnej.

4854. L. s. 6671. Włodzimierz Borkowski, em. naucz. w Piwnicznej przez posła Soboleskiego o przyznanie dodatku pięcioletniego — do kom. szkolnej.

4855. L. s. 6672. Stanisława Petry, wdowa po notaryuszu w Samborze, przez posła Soboleskiego o pożyczkę lub zapomogę na rozszerzenie pracowni kwiatów — do kom. budżetowej.

4856. L. s. 6673. Gmina Grabno przez posła Bernadzikowskiego w sprawie reformy wyborczej — do kom. reformy wybor.

4857. L. s. 6674. Gmina Więckowice przez posła Bernadzikowskiego w sprawie reformy wyborczej — do kom. reformy wybor.

4858. L. s. 6675. Gmina Grodzisko dolne przez posła Żardeckiego w sprawie reformy wyborczej — do kom. reformy wybor.
4859. L. s. 6676. Gm. Grodzisko miasteczko ptp. dtto — do kom. reformy wybor.
4860. L. s. 6677. Gmina Mackówka, Gorliczyna i Budy przeworskie, przez posła Żardeckiego przeciw rozdziałowi powiatu łańcuckiego na 2 powiaty — do kom. administr.
4861. L. s. 6678. Reprezentacja powiat. w Ropczycach przez posła Jedynaka o ukrajowanie drogi gm. I kl. Ropczyce-Blizna — do kom. drogowej.
4862. L. s. 6679. Reprezentacja powiat. w Ropczycach przez posła Jedynaka o uwolnienie od płacenia prestacji szkolnej — do kom. szkolnej.
4863. L. s. 6680. Zwierzchn. gm. w Borszczowie przez posła Czarkowskiego-Golejewskiego o uwolnienie nowo wybudowanych domów od dodatków krajowych, pow. i gm. na lat 10 — do kom. gminnej.
- Marszałek.** Do tej petycji ma głos p. Czarkowski-Golejewski.
- P. Czarkowski-Golejewski**
Wysoki Sejmie!
- Miasto powiatowe Borszczów wniósło na moje ręce petycję o uwolnienie go od danin krajowych na lat 10. Miasto to miałyby wszelkie warunki rozwoju, gdyby nie względy fiskalne. Brak pomieszkań, brak domów mieszkalnych, dochodzi do tego, że po prostu na najęcie bursy dla szkoły średniej nie mogłem znaleźć pomieszczenia w tym roku.
- Nikt nie chce budować w tem mieście, bo nie widzi korzyści żadnej w nowych budowlach. Miasto to tedy prosi o uwzględnienie swej petycji — a ja ze względów formalnych proszę o przekazanie tej petycji do komisji podatkowej.
- Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycji*).
4864. L. s. 6681. Jan Majerski w Paryżu przez posła Dembowskiego o zasiłek na studia śpiewu — do kom. budżetowej.
4865. L. s. 6682. Repr. powiat. w Zaleszczykach przez posła T. Cieńskiego w sprawie bonifikacji za ubytek w dochodach po wygaśnięciu prawa propinacyi — do komisji budżetowej.
4866. L. s. 6683. Reprez. pow. w Żywcu przez posła Szweda w sprawie bonifikacji za ubytek w dochodach po wygaśnięciu prawa propinacyi — do komisji budżetowej.
4867. L. s. 6684. Reprez. pow. w Ropczycach przez posła Jedynaka w spr. bonifikacji za ubytek w dochodach po wygaśnięciu prawa propinacyi — do komisji budżetowej.
4868. L. s. 6685. Helena Friedrich w Cieszanowie przez posła Jampolskiego o zapomogę na prowadzenie restauracyi — do komisji budżetowej.
4869. L. s. 6686. Gmina Buczacza przez posła St. H. Badeniego o uddzielenie prawa poboru 50% dodatku od należytości przenośnych — do kom. gminnej.
4870. L. s. 6687. Magistrat m. Buczacza przez posła Dolińskiego o nadanie reprezentacyom 30 miast prawa wyboru 2 delegatów do Rady szkol. kraj. — do komisji szkolnej.
4871. L. s. 6688. Izabella Kozłowska, wdowa po prof. konserwatorium — Lwów przez posła Wrześniowskiego o zapomogę — do kom. budżetowej.
4872. L. s. 6689. Magistrat m. Buczacza przez posła St. H. Badeniego o przyznanie praw wyboru posła na Sejm w kuryi miejskiej — do kom. reformy wybor.
4873. L. s. 6690. Pol. Tow. gimn. „Sokół“ w Jaworowie przez posła Dolińskiego o subwencję — do kom. budżet.
4874. L. s. 6691. Komitet restauracyi kościoła w Szczercu przez posła Głabińskiego o subwencję — do kom. budżet.
4875. L. s. 6692. Seweryn Abgarowicz, uczeń Akad. sztuk pięknych — Kraków przez posła Bandrowskiego o zasiłek na studia — do kom. budżet.
4876. L. s. 6693. Marcyanna Zakrzewska, wdowa po sekretarzu Wydz. kraj. — Lwów przez posła Głabińskiego o dar z łaski — do kom. budżet.
4877. L. s. 6694. Augusta Baranowska, wdowa po inżynier. Wydz. kraj. przez posła Jędrzejowicza o dar z łaski — do kom. budżet.
4878. L. s. 6695. Lwowskie Tow. śpiew. „Lutnia“ przez posła Głabińskiego o subwencję — do kom. budżet.

4879. L. s. 6696. Wydz. Tow. „Szkilna Pomoc” w Rohatynie przez posła Lewickiego o subwencyę celem niesienia pomocy biednym uczniom — do komisji budżetowej.
4880. L. s. 6697. Tow. gim. pożar. „Sokił” w Strzeliskach nowych przez posła Lewickiego o zapomogę — do kom. budżet.
4881. L. s. 6698. Gmina Biłka szlachecka przez posła Meruuowicza o zapomogę dla pogorzalców — do kom. budżet.
4882. L. s. 6699. Stow. wzaj. pomocy położnych, Lwów przez posła Bednarskiego o subwencyę — do kom. budżet.
4883. L. s. 6700. Ruska Zachoronka w Tarnopolu przez posła Keweluka o subwencyę — do kom. budżet.
4884. L. s. 6701. Zgrom. służebnic Serca Jezusowego, Lwów przez członka Sejmu ks. Bilczewskiego o subwencyę na budowę przytuliska dla sług — do komisji budżetowej.
4885. L. s. 6702. S. Marya Rafaela Kunaszowska, przełoż. Felicjanka, Lwów przez posła Niezabitowskiego o subwencyę na internat — do kom. budżet.
4886. L. s. 6703. S. Marya Agnieszka Kosińska, Felicjanka, Lwów przez posła Niezabitowskiego o subwencyę na ochronkę — do kom. budżet.
4887. L. s. 6704. Polski Związek Niewiast katolickich przez posła Niezabitowskiego o subwencyę na prowadzenie taniej kuchni studenckiej — do komisji budżetowej.
4888. L. s. 6705. Tow. Tatr. ochot. Pogotowie ratunkowe w Zakopanem przez posła Bednarskiego o subwencyę — do kom. budżet.
4889. L. s. 6706. Bursa ludowa T. S. L. im. A. Potockiego w Brzeżanach przez posła Schätzla o subwencyę — do kom. budżet.
4890. L. s. 6707. Tow. im. J. Jakubowicza w Brzeżanach przez posła Schätzla o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4891. L. s. 6708. Filia rusk. Tow. pedagogiczn. w Zaleszczykach przez posła Makucha o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4892. L. s. 6709. Filia rusk. Tow. pedagogiczn. w Kołomyi przez posła Keweluka o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4893. L. s. 6710. Internat św. Józefata w Stanisławowie przez posła Keweluka o zasiłek na budowę internatu — do kom. budżet.
4894. L. s. 6711. Internat św. Józefata w Stanisławowie przez posła Keweluka o subwencyę na cele internatu — do kom. budżet.
4895. L. s. 6712. Filia Tow. Proświta w Kamionce strum. przez posła Keweluka o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4896. L. s. 6713. Ochrona polska p. w. św. Jadwigi w Drohobyczu przez posła Halbana o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4897. L. s. 6714. Tow. bursy im. A. Mickiewicza w Drohobyczu przez posła Halbana o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4898. L. s. 6715. Tow. bursy im. Stef. Batorego w Wadowicach przez posła Maissa o subwencyę na bursę — do kom. budżet.
4899. L. s. 6716. Stanisław Jakubowski, nauczyciel w Gwoźdźcu starym przez posła Głabińskiego o policzenie lat służby — do kom. szkolnej.
4900. L. s. 6717. Przemysław Cholewa, em. nauczyciel szkoły roln., Kraków przez posła Krzysztołowicza o policzenie lat — do kom. szkolnej.
4901. L. s. 6718. Sozont Chodorowski, nauczyciel w Międzyrzeczu przez posła Senyka o policzenie lat — do kom. szkolnej.
4902. L. s. 6719. Marya Szwak, wdowa po nauczycielu w Trościańcu przez posła Michałowskiego o emeryturę — do kom. szkolnej.
4903. L. s. 6720. Tadeusz Skotnicki, były nauczyciel w Kozłowie przez posła Michałowskiego o zapomogę za wypełnienie służby wojskowej przez 12 lat i za pełnienie obowiązków naucz. — do kom. szkolnej.
4904. L. s. 6721. Antonina Morawska, em. naucz. we Lwowie przez posła Rayskiego o podwyższenie pensji — do kom. szkolnej.
4905. L. s. 6722. Piotr Łucki, były tymcz. naucz. w Dyczkowie przez posła A. Brunickiego o wsparcie — do kom. szkolnej.

4906. L. s. 6723. Tow. szkoły handlowej, Lwów przez posła Rayskiego o podwyższenie subwencji — do kom. budżetowej.
4907. L. s. 6724. Tow. zabaw ruchowych, Lwów przez posła Dembowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4908. L. s. 6725. Zarząd gł. Tow. Kółek rolniczych, Lwów przez posła Cieleckiego o subwencyę na cele urządzenia kursów gospodarstwa kobiecego — do komisji budżetowej.
4909. L. s. 6726. Polski Przegląd emigracyjny, Kraków przez posła Hupkę o subwencyę na wydawnictwo — do kom. budżetowej.
4910. L. s. 6727. Pol. Tow. emigracyjne, Kraków przez posła Hupkę o subwencyę na podróże inform. i w sprawie wychodźstwa i podróże misyjne — do komisji budżetowej.
4911. L. s. 6728. Pol. Tow. emigracyjne, Kraków przez posła Hupkę o subwencyę na utrzymanie schroniska noclegowego dla wychodźstwa — do komisji budżetowej.
4912. L. s. 6729. Ks. Aleksander Siemiański, proboszcz w Szywnaldzie przez posła Witosa o stałą subwencyę na utrzymanie i zaopatrzenie w środki naukowe dla szkoły gospodyń wiejskich — do kom. budżetowej.
4913. L. s. 6730. Główny Wydział Tow. naucz. wyższych „Uczytelska Hromada“, Lwów przez posła Petruszewicza o udzielenie subwencji i na wydawnictwo „Nasza szkoła“ — do kom. budżetowej.
4914. L. s. 6731. Zarząd T. S. L., Kraków przez posła Witkowskiego o subwencyę dla seminaryum naucz. żeń. T. S. L. im. F. Preisendanza — do komisji budżetowej.
4915. L. s. 6732. Ksawery Semonowicz, naucz. w Kosztowej przez posła Skrzyńskiego o policzenie lat służby — do kom. szkolnej.
4916. L. s. 6733. Wydział pow. w Lisku przez posła Starowieyskiego w sprawie bonifikacji za ubytek w dochodach z wygaśnięciem prawa propinacji — do kom. budżetowej.
4917. L. s. 6743. Wydz. pow. w Lisku przez posła Starowieyskiego o spowodowanie c. k. Rządu do zwalczania gruźlicy płuc — do kom. sanitarnej.
4918. L. s. 673.5 Helena Jaślarówna, sierota po em. naucz. w Przysietnicy przez posła Skrzyńskiego o wyznaczenie pensji — do kom. szkolnej.
4919. L. s. 6736. Asystenci i stypendyści Zakładów nauk. rolniczych w Dublinach przez posła Wasungę o poprawę bytu — do kom. budżetowej.
4920. L. s. 6737. Diacy dekanatu skolskiego przez posła Czarkowskiego-Golejewskiego o przyznanie ich funkcjonaryuszami cerkwi — do kom. administr.
4921. L. s. 6738. Dymitr Horecki i tow., diak dekan. żukowskiego przez posła Senyka o przyznanie ich funkcjonaryuszami cerkiew — do kom. administr.
4922. L. s. 6739. Wilhelmina Kareszowa, wdowa po naucz. w Skale przez posła Czarkowskiego-Golejewskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
4923. L. s. 6740. Wydz. pow. w Nowym Targu przez posła Bednarskiego w sprawie przyjęcia kosztów budowy drogi Kościeliska Chochołów na fundusz kraj. lub przyznania 75% ogólnych kosztów — do kom. drogowej.
4924. L. s. 6741. Wydz. pow. w Nowym Targu przez posła Bednarskiego w sprawie podniesienia dotacji kraj. na budowę drogi Piwniczna Szczawnica do wys. 60% ogólnych kosztów — do kom. drogowej.
4925. L. s. 6742. Kolonia lecznicza w Rymanowie przez posła Bednarskiego o podwyższenie subwencji — do kom. budżetowej.
4926. L. s. 6743. Kolonia lecznicza w Krynicy przez posła Bednarskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4927. L. s. 6744. Mieszkańcy Borysławia i Wolanki przez Marszałkowicza w sprawie przydzielenia nauczycieli-katolików zamiast żydów w tamt. szkole — do komisji szkolnej.
4928. L. s. 6745. Bursa jubileuszowa w Sanoku przez posła Laskowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4929. L. s. 6746. Bursa św. Jana Chrzciciela w Drohobyczu przez posła Kiweluka o subwencyę — do kom. budżetowej.
4930. L. s. 6747. Filia rusk. Tow. pedagogicznego w Czortkowie przez posła Kiweluka o subwencyę — do komisji budżetowej.

4931. L. s. 6748. Gr. kat. Urząd parafialny w Samborze przez pośta Kiweluka o subwencyę na ochronkę — do kom. budżetowej.
4932. L. s. 6749. Wasyl Paływoda, gospodarz w Hłubokiem przez pośta Kiweluka o przyjęcie kosztów leczenia żony w Kulparkowie na fundusz kraj. — do kom. budżetowej.
4933. L. s. 6750. Zarząd gł. Tow. nauczycieli szkół wyższych, Lwów przez pośta Rayskiego o podwyższenie subwencyi na wydawnictwo „Muzeum“ — do kom. budżetowej.
4934. L. s. 6756. Antonina Tynsova, wdowa po nauczycielu, Podgórze, przez pośta Rutowskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
4935. L. s. 6757. Teon Małynka, emeryt. nauczyciel w Podhajczykach przez pośta Makucha o przyznanie piątego dodatku pięcioletniego — do kom. szkolnej.
4936. L. s. 6758. Bibianna Krasicka, wdowa po emeryt. nauczycielu, Biesiady przez pośta Makucha o podwyższenie pensyi wdowiej — do komisji szkolnej.
4937. L. s. 6759. Franciszka z Barańskich Szczudłowska, była nauczycielka, Wieliczka przez pośta Rutowskiego o przyznanie pensyi lub odprawy — do komisji szkolnej.
4938. L. s. 6760. Helena Stachów, była służąca szpitalu lwowskiego, Miłoszowice przez pośta Głabińskiego o zaopatrzenie — do kom. budżetowej.
4939. L. s. 6761. Kuratorya internatu św. Stanisława w Tarnowie przez pośta Męcińskiego o subwencyę na cele internatu do kom. budżetowej.
4940. L. s. 6762. Kuratorya internatu św. Stanisława w Tarnowie przez pośta Męcińskiego o subwencyę na budowę internatu — do kom. budżetowej.
4941. L. s. 6763. Pol. Tow. gimn. „Sokół“ w Buczaczu przez pośta St. H. Badeniego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4942. L. s. 6764. Marya Giertowska, wdowa po naucz., Czyszki przez pośta Sobolewskiego o pensyę i dodatek na wychowanie sieroty — do kom. szkolnej.
4943. L. s. 6765. Julia Mogiła Stankiewicz, wdowa po weter. wojsk polskich, Kraków przez pośta Rutowskiego o zasiłek — do kom. budżetowej.
4944. L. s. 6766. Franciszek Bobiński, nauczyciel w Kołomyi przez pośta Rutowskiego o policzenie lat — do kom. szkolnej.
4945. L. s. 6767. Filia rusk. Tow. pedag. w Buczaczu przez pośta St. H. Badeniego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4946. L. s. 6768. Tow. bursy św. Wojciecha, Lwów przez pośta Głabińskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4947. L. s. 6769. Komitet restauracyi kościoła OO. Bernardynów w Gwoźdzu przez pośta Rutowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4948. L. s. 6770. Grono konserwatorów Galicyi zachodniej, Kraków przez pośta Rutowskiego o subwencyę na restauracyę kościoła w Osieku — do komisji budżetowej.
4949. L. s. 6771. Grono konserwat. Galicyi zachod., Kraków przez pośta Rutowskiego o subwencyę na restauracyę kościoła w Rabce — do kom. budżetowej.
4950. L. s. 6772. Tow. „Opieka“, Lwów. Stow. dla wspierania żydow. młodzieży przez pośta Rittla o subwencyę — do kom. budżetowej.
4951. L. s. 6773. Br. Otton Marya Goner, Lwów przez Członka Sejmu ks. Bilczewskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4952. L. s. 6774. Dr. Stanisław Droba, prymaryusz oddz. zakaźnego szp. św. Łazarza, Kraków, przez pośta Bernadzikowskiego o pokrycie wydatków urzędzenia pracowni bakteryologicznej z funduszu kraj. — do kom. budżetowej.
4953. L. s. 6775. Gmina m. Husiatyna przez pośta Gołuchowskiego o nadanie prawa poboru kopytkowego — do kom. drogowej.
4954. L. s. 6776. Komitet rz. kat. kościoła Kossowice przez pośta Hupkę o subwencyę na budowę kościoła — do kom. budżetowej.
4955. L. s. 6777. Zarząd synagogi, Husiatyn przez pośta Gołuchowskiego o subwencyę na restauracyę synagogi — do kom. budżetowej.
4956. L. s. 6778. Gizela z Janowskich Schabowska, tymcz. naucz., Mosty wielkie przez pośta Głabińskiego o stabilizacyę — do kom. szkolnej.
4957. L. s. 6779. Repr. powiatu husiatyńskiego przez pośta Gołuchowskiego w spra-

- wie bonifikacyi za ubytek w dochodach z wygaśnięciem prawa propinacyi — do kom. budżetowej.
4958. L. s. 6780. Komitet ratunkowy Howitów wielki przez posła Gołuchowskiego o zapomogę z powodu pożaru — do kom. budżetowej.
4959. L. s. 6781. Stefan Szypółko, sługa c. k. Dyr. kolei państw., Stanisławów przez posła Rutowskiego o przyjęcie na fund. kraj. kosztów leczenia syna w Kulparkowie — do kom. budżetowej.
4960. L. s. 6782. Tow. św. St. Kostki, opieka nad terminatorami, Lwów przez posła Rutowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4961. L. s. 6783. Katarzyna Pogorzelska, wdowa po słudze Wydz. kraj., Lwów przez posła Rutowskiego o dar z łaski — do kom. budżetowej.
4962. L. s. 6784. Florentyna Swoszowska, wdowa po naucz., Sanok, przez posła Rutowskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
4963. L. s. 6785. Karolina Wilkoszewska, wdowa po naucz., Biała przez posła Rutowskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
4964. L. s. 6786. Honorata Turczyńska, sierota po obywatelu dóbr ziemsk., Lwów przez posła Rutowskiego o zaopatrzenie — do kom. budżetowej.
4965. L. s. 6787. S. Marya Kunegunda, Przełożona ochronki w Bełzie przez posła Rutowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4966. L. s. 6788. Gmina Baligród i okoliczne przez posła A. Starucha o przyjęcie ruchu automobil. z Łukawicy do Baligrodu i Cisny na koszt rządowy — do kom. drogowej.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. A. Staruch.

P. Antoni Staruch.

Wysokij Sojme!

Petycju hromady Bałyhorod i okolicznych hromad jak najgorzej popyraju i proszu Wys. Sojm zawizwaty c. k. Prawytelstwo, szcoby jak najskorsze przystupyło do założenia ruchu automobilowego na prostori Lisko-Łukawycia-Tisna, a pid zhladom formalnym proszu petycju toi hromady peredaty do komisji żeliznycoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4967. L. s. 6789. Wanda Dziubińska, wdowa po praktykancie Wydziału kraj., p. p. Winc. Kraińskiego o dar z łaski lub stałą zapomogę — do kom. budżet.
4968. L. s. 6790. Ukr. rzemieślniczo-przemysł. bursa Stanisławów p. p. Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Winniczuk.

P. Winniczuk.

Wysokij Sojme!

Wsi znajemo dobre jak pid zhladom promysłowym stoit nyżko nasza Hałyczyna. Toże powynni my koždyj krok, koźde zmahanie w tim naprjami popyrati. Do promysłu i remisła horne sia łysze mołodiz zi sfer bidnijszych. W pomicz jeji prycho-diat bursy. Taka bursa jest w Stanisławo-wi, i otrymuje 15 pytomciw ałe poneże ne je w syli sama ich uderzaty, toże potrzebuje konieczno pomoczy zi storony kraju. Otže ja horjaczko popyraju tuju petycju i proszu peredaty jeji do komisji budżetowoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4969. L. s. 6791. Włociańska bursa Stanisławów przez posła Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

П. Антін Старух.

Високий Сојме!

Петицију гromади Балигород і околичних гromад як најгорячийше попираю і прошу Вис. Сојм завизвати ц. к. Правителство, шoби як најскорше приступило до залoження руху автомобилeвoгo на прoстoри Ліско-Лукавиця-Тісна, а під зглядом формальним прошу петицију тої гromади передати до комісії зeлiзничoї.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4967. L. s. 6789. Wanda Dziubińska, wdowa po praktykancie Wydziału kraj., p. p. Winc. Kraińskiego o dar z łaski lub stałą zapomogę — do kom. budżet.
4968. L. s. 6790. Ukr. rzemieślniczo-przemysł. bursa Stanisławów p. p. Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Winniczuk.

P. Winniczuk.

Wysokij Sojme!

Wsi znajemo dobre jak pid zhladom promysłowym stoit nyżko nasza Hałyczyna. Toże powynni my koždyj krok, koźde zmahanie w tim naprjami popyrati. Do promysłu i remisła horne sia łysze mołodiz zi sfer bidnijszych. W pomicz jeji prycho-diat bursy. Taka bursa jest w Stanisławo-wi, i otrymuje 15 pytomciw ałe poneże ne je w syli sama ich uderzaty, toże potrzebuje konieczno pomoczy zi storony kraju. Otže ja horjaczko popyraju tuju petycju i proszu peredaty jeji do komisji budżetowoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4969. L. s. 6791. Włociańska bursa Stanisławów przez posła Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

П. Антін Старух.

Високий Сојме!

Петицију гromади Балигород і околичних гromад як најгорячийше попираю і прошу Вис. Сојм завизвати ц. к. Правителство, шoби як најскорше приступило до залoження руху автомобилeвoгo на прoстoри Ліско-Лукавиця-Тісна, а під зглядом формальним прошу петицију тої гromади передати до комісії зeлiзничoї.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4967. L. s. 6789. Wanda Dziubińska, wdowa po praktykancie Wydziału kraj., p. p. Winc. Kraińskiego o dar z łaski lub stałą zapomogę — do kom. budżet.
4968. L. s. 6790. Ukr. rzemieślniczo-przemysł. bursa Stanisławów p. p. Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Winniczuk.

P. Winniczuk.

Wysokij Sojme!

Wsi znajemo dobre jak pid zhladom promysłowym stoit nyżko nasza Hałyczyna. Toże powynni my koždyj krok, koźde zmahanie w tim naprjami popyrati. Do promysłu i remisła horne sia łysze mołodiz zi sfer bidnijszych. W pomicz jeji prycho-diat bursy. Taka bursa jest w Stanisławo-wi, i otrymuje 15 pytomciw ałe poneże ne je w syli sama ich uderzaty, toże potrzebuje konieczno pomoczy zi storony kraju. Otže ja horjaczko popyraju tuju petycju i proszu peredaty jeji do komisji budżetowoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4969. L. s. 6791. Włociańska bursa Stanisławów przez posła Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

П. Винничук.

Високий Сојме!

Всі знаємо добре, як під зглядом промисловим стоїть наша Галичина. Тож пови́нні ми кождий крок, кожде змагане в тім напрямі попірати. До промислу і ремісла горне ся лише молодіж зі сфер біднійших. В поміч єї приходять бурси. Така bursa є в Станіславові і удержує 15 питомців, але понеже не є в силі сама їх удержати, тож потребує конечно помочи зі сторони краю. Отже я горячо попіраю ту петицију і прошу передати єї до комісії бюджетової.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4969. L. s. 6791. Włociańska bursa Stanisławów przez posła Winniczuka o subwencyę — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Wiuniczuk.

P. Winniczuk.

Wysokij Sojme!

Wydił Towarystwa „Selańska bursa“ w Stanisławowi wniś petyciju do Wys. Sojmu o łaskawe przyznanie subwencji na rik szkolnyj 1910/1911. Ja horjaczko popyraju tu petyciju z przyczyn jak śluduje:

Wydił zhadanoji bursy pryncymaje tysz selańskich uczenykiw najbidnijszych, kotrych je 100 kilkanajciat, ale nema własnych fondiw i nema czym uderżaty tych uczenykiw, bo odni mało płatiat a druhi zalahajut z płatniamy tak, szczo ta bursa zatahnuła dowhy na uderżanie tych bidnych uczenykiw. Wydił toji bursy wykazuje szczo w roci 1910 maw znaczni nedobory na tyśiacz sto kilkanajciat koron. Otże treba tuju humunitarnu instytutcu uderżaty przytytu i dlatoho ja horjaczko popyraju její petyciju i proszu, szczo aby Wysokij Sojmy zwolyw uchwałyty: Wzywaje sia Wysokij Wydił krajewyj, szczo aby udiływ Towarystwu selańskoji Bursy w Stanisławowi subwencji na rik szkolnyj 1910/1911 na uderżanie ubohych uczenykiw w tij bursi. Proszu o przedanie seji petycji do komisji budżetowoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4970. L. 6792. Piotr Kijaczek, włośc. w Wołcniowie przez posta Senyka o odpisanie kosztów leczenia w Zakładzie Kulparkowskim — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Senyk.

P. Senyk.

Wysoka Pałato!

Ne choczuzabyraty dowho czasu motywowaniem i popyranie toji petycyi, odnak proszu o její uwzhladnienie, bo toj czołowik Petro Kijaczek buw czerez 6 miśiaciw choryj w zakładi kulparkińskim a wid neho upomynajut sia o zapłatu takoji sumy za koszta liczenia, kotroji win choczby jemu sprodano chatu i hrunt, zapłatyty ne może.

Otże proszu komisju budżetowu, szczo aby zwernuła uwahu na sej specjalnyj słucaj, szczo czołowik, włastytel 3/4 morhiw i otec 5 ditej małolitnych, wid kotroho żadajut zapłaty około 400 koron, ne bude w syli, choczby jemu vse szczo maje sprodano, toji sumy zapłatyty, i proszu szczo aby tuju petyciju specjalno uwzhladnyty i zalahajucziszkożta widpysaty, bo de niczoho nema tam niczoho zabraty ne można, a lipsze widpysaty jak postupyty w toj sposib, szczo aby potomu wyklykaty złe wrażynje z licytacjamy.

Pid zhladom formalnym proszu petyciju tu widosłaty do komisji budżetowoji.

П. Винничук.

Високий Соїме!

Виділ Товариства „Селяньска bursa“ в Станиславові вніс петицію до Вис. Соїму о ласкаве признание субвенції на рік шкільний 1910/11. Я горячо попираю ту петицію з причин, як слїдує:

Виділ згаданої бурси приймає лиш селяньских учеників найбіднїйших, котрих є стоїлканайцять, але нема чим удержати тих учеників, бо одні мало платять, а другі залягають з платнями так, що та bursa затягнула довги на удержанє тих бідних учеників. Виділ тої бурси виказує, що в році 1910 мав значні недобори на тисяч сто кільканайцять корон. Отже треба тују гуманїтарну інституцію удержати при житю і длятого я горячо попираю єї петицію і прошу, щоби Високий Соїм зволив ухвалити: Взиває ся Високий Виділ краєвий, щоби удїлив Товариству селяньської бурси в Станиславові субвенції на рік шкільний 1910/11 на удержанє убогих учеників в тїй бурсі. Прошу о переданє сеї петиції до комісії бюджетової.

П. Сеник.

Висока Палато!

Не хочузабирати довго часу мотивованєм і попиранєм тої петиції, однок прошу о єї узглядненє, бо тої чоловік Петро Кіячек був через 6 місяців хорий в заведеню кульпарківским а від него упоминають ся о заплату такої суми, за кошта лічення, котрої він, хочби єму сprodали хату і ґрунт, заплатити не може.

Отже прошу комісію бюджетову, щоби звернула увагу на сей спеціальний случай, що чоловік, властитель 3/4 морга поля і отець 5 дітий малолїтних, від котрого жадають заплати окоło 400 корон не буде в силї хочби єму все, що має, сprodано, тої суми заплатити і прошу, щоби ту петицію спеціальнo узгляднити і залягаючі кошта відписати, бо де нічого не ма, там нічого забрати не можна, а лїпше відписати, як поступити в тої спосіб, щоби погому викликати зле вражїня з лїцитаціями.

Під зглядом формальним прошу петицію ту відослати до комісії бюджетової.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4971. L. s. 6793. Centr. Związek mleczarski Lwów przez posła Sényka o subwencję — do kom. budżetowej.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Sényk.

P. Sényk.

Wysoka Pałato!

Szczo do toi petycyi, se je sprawa czysto ekonomiczna. Majemo wże dosyt toji polityky, o kotrij wczno sia howoryt a ekonomju zanedbujemo.

Dlatoho popyraju petycju centralnoho sojuza mołoczarskogo u Lwowi, kotrij zasnowanyj buw doperwa z poczatkom toho roku. Prystupyło do neho 11 towarystw mołoczarskich i 5 prywatnych mołoczariw. Sojuz mołoczarskyj ne maje na ciły dla swoich człeniw prysporjuwały dochodiw, win w porozuminju iz lwiewskym sojuzom mołoczarskim widstupyw wsiu sprodaż maśła znaczyt odynoke żereło dochodiw, kotriby maw, „Związkowy mołoczarskomu“ i chce inszi ciły pereśliduwały a ćilamy tymy jest osnowuwanie dalszych spiłok mołoczarskich, dalsze udiluwanie fachowoji pomoczy tym, kotri prystuplat do toho sojuza, a takoz ustrajuwanie kursiw.

Takij kurs czotyro misiacznyj chce ustroity seho roku zymoju, a szczo czuje sia na syłach, je hotow piddaty sia wsia-kij kontroli Wydiłu krajewoho.

Dalsze zamirjaje wysyłaty do swoich człeniw i spiłok, kotri prystuplat, fachowo ho inspektora i wydawaty fachowi knyżky i broszury, kotriby mołoczarstwo moħły pidderżaty.

Wsi znajemo, jaki to wetyki dochody małyby selany prodajuczci mołoko, jestyby sia umiły obchodyty z toju hałuzuju gospodarstwa i dlatoho proszu świtnu komisju gospodarstwa krajewoho, szczo by uzhladniajuczcy ynszi petycyi, uzhladnyła i petycju sojuza mołoczarskoho u Lwowi.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4972. L. s. 6794. Wydział wzaj. pomocy diaków lwowskiej dyecezyi przez posła Sényka o subwencję — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Sényk.

P. Sényk

Wysoka Pałato!

Zahalno je izwistno, szczo ja wid czasu wstupienia do Sojmu zawsihdy zanymaw sia woprosom djakiwskym.

Nauczyw mene doświd z mynuwszoho roku, szczo petycja wniesena iz Stanysławiwskoj eparchji o zapomohu, czy z formalnych zhladiw czy za pizno wniesena mała toj uspih, szczo nawet tych marnych 200 koron, kotri szczo roku Sojmu udilaje ne distały. Dlatoho ja nyini publiczno po-

П. Сенік.

Висока Палато!

Що до тої петиції, се є справа чисто економічна. Маємо вже досить тої політики, о котрій вчно ся говопить а економю занедбуємо.

Длятого попираю петицію центрального Союзу молочарского у Львові, котрий заснований був доперва з початком сего року. Приступило до него 11 товариств молочарских і 5 приватних молочарів. Союз молочарский не має на ціли для своїх членів приспорювати доходів, ві в розуміню із львівским союзом молочарским відступив всю продаж масла, значить одиноке жерело доходів, котриби мав, „Зwiązko'ви молочарскому“ і хоче иньші ціли переслідувати, а цілями ними єсть: оснoвуване дальших спілок молочарских, дальше уділюване фахової помочи тим, котрі приступлять до того союзу, а такoж устроюване курсів.

Такий курс чотиромісячний хоче устроити сего року зимою, а що чує ся на силах, є готов піддати ся всякій контролі Виділу краєвого.

Дальше наміряє висилати до своїх членів і спілок, котрі приступлять, фахового інспектора і видавати фахові книжки і брошури, котриби молочарство могли піддержати.

Всі знаємо, які то великі доходи малиби селяни, продаючі молоко, еслиби ся уміли обходити з тою галузію господарства і длятого прошу сьвітлу комісію господарства краєвого, щоби узглядняючи иньші петиції, узгляднила і петицію „Союзу молочарского“ у Львові.

П. Сенік.

Висока Палато!

Загально є звісно, що я від часу вступлення до Сојму, завсїгди занимав ся вoпросом дяківским.

Научив мене досьвід з минувшого року, що петиция внесена із станиславівскої епархії о запомoгу, чи з формальних зглядів чи запізno внесена, мала той успіх, що навіть тих марних 200 К, котрі щороку Сојм уділяє, не дістали. Длятого я нині публично попираю тут в виду ці-

pyraju tuż wo wydu ciłoji Pałaty, petycju djakiw Archieparchii Lwiwskoj, szczo by potomu ne skazano, szczo ony ne wnesły petycji i szczo sia hdeś zapropastyła, abo iz zhladiw formalnych ne zistala połahodźena. Otże dlatoho ne traitaczy słiw na motywowanie tak koniecznoji petycji i potreb naszych djakiw, horjaczko popyraju tuju petycju i zasterihaju sobi hołos na tohdy, koły o woprosi djakiwskim budemo howoryty. Na razi proszu o widosłanie toji petycji do komisiji budżetowoji.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*),

4973. L. s. 6795. Komitet budowy pomnika Franciszka Smolki, Lwów przez posła Jędrzejowicza o subwencyę na pomnik — do komisiji budżetowej.

4974. L. s. 6796. Wydział powiatowy Lwów przez posła Abrahamowicza o ukrajowienie drogi „Lwów-Brzuchowice i Lwów-Nawarya i o przyznanie subwencyi na rekonstrukcyę drogi Lwów-Nawarya do 80% — do kom. drogowej.

4975. L. s. 6797. Tow. Ruska Zachoronka Kołomyja przez posła Skwarka o subwencyę na zakupno domu — do kom. budżetowej.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Skwarko.

P. Skwarko.

Wysokij Sojme!

Towarzystwo „Ruska Zachoronka“ w Kołomyji zasnowano w roci 1908 w cześć i pamięć 60 litnoho panowania naszoho Monarcha. Zadaczaju jeha je wychowuwanie i moralne i materjalne, pidmahanie ubozych dityj, a zadacza je duże utrudnena tym, szczo towarzystwo ne maje swoho domu. Otże Towarzystwo to wnesło petycju o subwencyu na budowu własnoho domu a ja tuju petycju maju cześć poperty.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta dalszy spis petycyi*).

4976. L. s. 6798. Jan Tymczuk, były dozorca i odźwierny szpit. powiat., Przemyśl przez posła Skwarka o zaopatrzenie na starość — do kom. budżetowej.

Marszałek. Do tej petycyi ma głos p. Skwarko.

P. Skwarko.

Wysokij Sojme!

Iwan Tymczuk buw czerez 26 lit dozorcem a widtak portjerom szpytala w Perymyszlu. Służba zistala jemu wypowiedźena tak, szczo na starist' — bo maje wże 55 lit — zistaw zo wsim bez zaosmotrenia. Win wnosyw kilka raziw petycji i podania do Wyditu krajewoho i do Sojmu, kotri były popyrani i komitetom szpytala i in-szymu czynnykami, odnak do seho czasu win zaosmotrenia ne oderżaw — poślidnym razem dlatoho, szczo zapizno wnis petycju.

Otże teper wnis petycju o zaosmotrenie na starist' a ja proszu, szczo by Wys. Sojmi zwoływ jeha prośbu uzhladnyty.

Marszałek. Proszę o odczytanie wniosków i interpelacyi.

Sekretarz p. Stanisław Henryk **Badeni** (*czyta*)

Wniosek nagły p. J. Brunickiego w sprawie pomocy dla pogorzalców gminy Dubliwy powiat stryjski.

лої Палати петицію дяків архієпархії львівської, щоби потому не сказано, що они не внесли петиції і що ся гдєсь запропастила, або зі зглядів формальних не зістала полагоджена. Отже длатого не тратячи слів на мотивованє так konieczної петиції і потреб наших дяків, горячо попираю ту петицію і застерігаю собі гоłos на тогди, коли о вopросі дяківским будемо говорити. На разі прошу о відосланє тої петиції до комісії бюджетової.

П. Скварко.

Високий Сојме!

Товариство „Руска захоронка“ в Коломиї засновано в році 1908 в честь і пам'ять 60-літнього панованя нашого Монарха. Задачою єго є виховуванє і моральне і матеріальне підпомаганє убогих дїтїй; а задача та є дуже утруднена тим, що Товариство не має свого дому.

Отже товариство то внесло петицію о субвенцію на будову власного дому а я ту петицію маю честь поперти.

П. Скварко.

Високий Сојме!

Іван Тимчук був через 26 літ дозорцем а відтак портером шпиталя в Пиремішли. Служба зістала єму wypowiedжена так, що на старість, — бо має вже 55 літ — зістав зовсім без заосмотреня. Він вносив кілька разів петиції і поданя до Виділу краєвого і Сојму, котрі були поручані і комітетом шпиталя і иньшими чинниками, однак до сего часу він заосмотреня не одержав — послидним разом длатого, що він запізно вніс петицію.

Отже тепер вніс петицію о заосмотренє на старість, а я прошу, щоби Вис. Сојм зволив єго просьбу узгляднити.

Wniosek nagły p. Obertyńskiego i towarzyszy o pomoc dla pogorzalców gminy Rata pow. rawskiego.

Wniosek nagły p. Długosza o subwencyę na rekonstrukcyę drogi Wojtowa-Biecz.

Wniosek nagły p. Cieleckiego i tow. w sprawie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych.

Wniosek p. Dolińskiego i tow. w sprawie podwyższenia krajowego funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska.

Wniosek p. Sobolewskiego i tow. w sprawie projektu ustawy o zakładaniu szkół dla mniejszości narodowych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Witosa i towarzyszy w sprawie okręgów sądów rozjemczych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Bojki w sprawie zarządzeń weterynaryjno-policyjnych z powodu pryszczycy.

Interpelacya do c. k. Rządu w sprawie gradobicia w pow. pilzneńskim.

Sekretarz p. **Skwarko** (czyta)

Wnesenie nahtę p. T. Starucha o zapomohu dla pohoriłciw Dachnowa.

Wnesenie nahtę posła Kurowcia i tow. w sprawie ekonomicznoji ruiny selaństwa pow. Kałuskocho z przyczyny ratyczno-pyskowskoji zarazy.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Kywaluka i tow. w sprawie nadużył c. k. Starosty Liszczyńskoho w Horodku jahajtońskim.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. T. Starucha i tow. w sprawie pokrywdzenia Towarystwa hospodarsko - torhowelnoho „Narodnyj Dim“ w Lisku czerez widmowu udiłenia koncesyi na wyszynk.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Korola i tow. w sprawie pobilszenia służby weterynaryjnoji w powiti zowkiwskim za dla poszesty swynyj.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Skwarka i tow. w sprawie zamknenia torhiw w ciim powiti mostyskim.

Interpelacyja do prawytelst. komisaria p. Skwarka i tow. w sprawie žandarmskoho nahladu nad swobodnymu horožanamy w Krukencyzach, mostyskoho powita.

Interpelacyja do prawytelstw. komisaria p. Skwarka i tow. w sprawie udiłennoji 50% znyżky pohoriłciam mistoczka Rybotycz na zakupno budiwlanoho materyjału.

Interpelacyja do Wydiłu krajewoho p. Skwarka i tow. w sprawie pererwanoji budowy hostyncia Medyka-Husakiw w hromoi Nowosiłciach, peremyskoho powita.

Marszałek. Pierwsze czytanie odczytanych wniosków umieszczę na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń, z wnioskami nagłymi postąpię regulaminowo, zaś interpelacye odstąpię komisarzowi rządowemu względnie Wydziałowi krajowemu.

Przystępujemy do porządku dziennego.

P. **Lewicki.** Proszu o hołos przed przystupieniem do poriadku dnewnoho.

Marszałek. Głos ma p. Lewicki.

Секретар п. **Скварко** (читає)

Внесене нагле п. Т. Старуха о запо-
могу для погоріліців Дахнова.

Внесене нагле п. Куровця і товаришів
в справі економічної руїни селянства
пов. Калуського з причини ратично-пи-
скової зарази.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства
п. Ківелюка і тов. в справі надужить
ц. к. Старости Ліщинського в Городку
ягайлоньським.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства
п. Т. Старуха і тов. в справі покривджен-
ня Тов. господарского-торговельного „На-
родний Дім“ в Ліску через відмову уділення
концесії на вишинк.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства
п. Короля і тов. в справі побільшення слу-
жби ветеринарийної в повіті жовківським
за для пошести свииний.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства
п. Скварка і тов. в справі замкленя тор-
гів в цілім пов. мостиским.

Інтерпеляция до правит. комісаря п.
Скварка і тов. в справі жандармского на-
гляду над свобідними горожанами в Кру-
кеничах, мостиского повіта.

Інтерпеляция до правит. комісаря п.
Скварка і тов. в справі уділеної 50%
знижки погорільцям місточка Риботич на
закупно будівляного матеріялу.

Інтерпеляция до Виділу краєвого п.
Скварка і тов. в справі перерваної бу-
дови гостинця Медика-Гусаків в громаді
Новосільцях, перемиского повіта.

П. **Левицкий.** Ппошу о гоłos перед
приступлением до порядку дневногo.

P. Lewicki. Wasza Ekscelencjo, Pane Marszałku!

Ja zhołosyw sia do hołosu pred przystąpieniem do poriadku dnewnoho, szczyby postawyty zapytanie do Waszej Ekszellencji pana marszałka w sprawie sprawozdań stenograficznych z narad toho sojmu. Na podstawie § 82 regulaminu sojmowoho mają biuro stenograficzne układyt sprawozdania stenograficzne, jaki widtak wydaje sia drukom. Po mysły toho przypysu regulaminu sojmowoho oti sprawozdania stenograficzne mają obnymaty i przedstawlyt wirno i dokładno ciłyj chid narad w Sojmi. Z toji postanowy sojmowoho regulaminu śluduje, szczo promowy posolski mają buty umieszczani w sprawozdaniu stenograficznym w tim jazyku, w jakim jazyku dotyczna promowa była wyhołoszona a koły sejnowy regulamin dopuskaje dwa jazyki do promowy w tim Sojmi; jazyk polskyj i ruskij, to z toho śluduje, szczo promowy ruski powinny buty umieszczani w sprawozdaniu stenograficznym w jazyku ruskym jak toho zasada riwnoprawnosti wymahaje. Tymczasom w sprawozdaniach drukuje sia promowy ruskich posliw pyśmom polskim a ne ruskym, szczo musymo uważaty nemyślym ponyżeniem praw naszoho jazyka i naszoi narodnosti, tak jak zaporuka konstytucyjna riwnoprawnosti narodnosti i jazyka obnymaje takōż i pytome pyśmo dotycznoji narodnosti jak to orik najwyższyj trybunał (Reichsgericht) rozporządzeniem z 25. ćwitnia 1882, w kotrim stwierdżeno, szczo poniatje mowy i narodnosti obnymaje takōż pytome pyśmo, jakoho używaje dotyczna narodnist. A pozajak ruskij narod w swoim pyśmennyctwi używaje wykłuczno pyśma ruskoho, dlatoho ti sprawozdania z promow ruskich posliw powinny buty umieszczani w jazyku ruskim i w ruskim pyśmi. Praktyka otże doteperiszna bjura stenograficznoho toho Sojmu jest neuzasadnena a to tim bilsze, szczo jest supereczna z tym, szczo protokoły zasidań hałyckoho Sojmu wydajut sia w jazyku polskim ale takōż i w jazyku ruskim pyśmom ruskim. Suprotyw totho jest opravdane, szczyby i sprawozdania stenograficzne z promow ruskich posliw były w toj sposib wydawani, szczyby promowy ruski były tam umieszczani i wydawani w jazyku ruskim. Natomiast ne možna sia wymawlaty mnymym neznaniem pyśma ruskoho iz storony polskoj, bo tak samo i my Rusyny mohłybyśmo zasłonyty sia tym szczo ne znajemo polskoho pyśma i domahaty sia, szczyby promowy posliw polskich były drukowani pyśmom ruskim, szczo bu-

П. Левицкий. Ваша Экселенцио Паие Маршалку!

Я зголосив ся до голосу перед приступленем до порядку dnewnoho, шчыби поставити запитане до Вашої Экселенції Пана Маршалка в справі справоздань стенографічних з нарад того сойму. На підставі § 82 регуляміна соймового має бюро стенографічне укладати з соймових розправ справоздания стенографічні, які відтак видає ся друком. По думці сего припису регуляміна соймового отсі справоздания стенографічні мають обнимати і представляти вірно і докладно цілий хід нарад в Соймі. З тої постанови соймового регуляміну слідує, що промови посольські мають бути уміщані в справозданю стенографічним в тим язику, в яким язику дотична промова була виголошена, а коли соймовий регулямін допускає два язики до промови в тим Соймі: язык польський і руский, то з того слідує, що промови рускі повинні бути уміщані в справозданю стенографічним в язику руским, як того засада рівноправности вимагає. Тимчасом в справозданнях друкує ся промови руских послів письмом польским а не руским, що мусимо уважати немислимим пониженем прав нашого языка і нашої народности, так як запорука конституційна рівноправности народности і языка обимає тажох і питоме письмо дотичної народности, як то орік найвисший трибунал (Reichsgericht) розпорядженем з 25. цвѣтня 1882, в котрім ствердżено, що понятє мови і народности обнимає тажох питоме письмо, якого уживає дотична народність. А позаяк руский народ в своїм письменництві уживає виключно письма руского, длятого ті справоздания з промов руских послів повинні бути уміщані в руским язику і в руским письмі. Практика отже дотеперішого бюра стенографічного того Сойма є неузасаднена, а тим більше, що є суперечна з тим, що протоколи засідань галицкoho Сойму видають ся в язику польским але тажох і в язику руским письмом руским. Супротир того єсть opravdane, шчыби і справоздания стенографічні з промов руских послів були в той спосіб видавані, шчыби промови рускі були уміщані і вудавані в язику руским. Натоміст не можна ся вимовляти мнимим незнанем письма руского із сторони польскої, бо так само і ми Русини моглибисьмо заслонити ся тим, шчо не знаємо польского письма і домагати ся, шчыби промови послів польских були друковані

łoby nonsensom oczywidy. W końcu je-
 sty rozważyć się, szczo polskie piśmo zo-
 wsim nie nadaje się do widdania zwukiw
 ruskiego języka i w naślidok toho promo-
 wy ruski buwajut w stenograficznych spra-
 wozdaniach niedokładni i perekruczowani
 i to neraz skandalno perekruczowani, to ne
 uliahaje najmenszomu sumniwowi, szczo
 nasze zapytanie do Jeho Ekscelencji Pana
 Marszałka jest opravdane w tym naprjami,
 czy zwołył Jeho Ekscellencja Pan Marszał-
 lok krajewyj rozporjadyty, szczo w spra-
 wozdaniach stenograficznych ruski promowy
 to jest promowy ruskych posliw były dru-
 kowani ruskym piśmom, czy rozporjadyt,
 szczo byjuro stenograficzne było skriplene
 takimy siłami, jaki wołodijut w słowi
 i piśmi ruskim językom tak, szczo byjuro
 z ruskich promow były umiszczani w tym
 języku, w jakim były wyholoszeni bez
 naruszowania czystoty języka. Spodivajemo
 się, szczo Ekscellencja Pan Marszałok
 zwołył w dowolyty tomu opravdanomu
 żadaniu.

письмом руским, що булоби нонсенсом
 очевидним. В кінці, сли розважить ся,
 що польське письмо зовсім не надає ся
 до віддання звуків руского языка і в на-
 слідок того промови рускі бувають
 в стенографічних справозданнях недокла-
 дні і перекручені і то нераз скандально
 перекручені, що не улягає найменшому
 сумнівови, що наше запитанє до Его Екс-
 целэнції Пана Маршалка єсть оправданє
 в тім напрямі, чи зволить Его Ексцелен-
 ция Пан Маршалок краєвий розпорядити
 щоби в справозданнях стенографічних ру-
 скі промови, то є промови руских послів
 були друковані руским письмом, чи роз-
 порядить, щоби бюро стенографічне було
 скріплене такими силами, які володіють
 в слові і в письмі руским языком так,
 щоби справозданя з руских промов були
 уміщані в тім языку, в яким були виго-
 лошені без нарушуваня чистоти языка.
 Сподіваємо ся, що Ексцеленция Пан Мар-
 шалок зволить вдоволити тому оправда-
 ному жаданю.

Marszałek. Na zapytanie p. Lewickiego mam zaszczyt odpowiedzieć co następuje:

Przedewszystkiem stwierdzam, że wszystkie druki, czyto sprawozdania komisyjne, czy sprawozdania wydziału krajowego, czy przedłożenia rządowe, wnioski i protokoły są drukowane w języku polskim i ruskim czcionkami ruskimi. W stenograficznych sprawozdaniach istotnie odkąd sejm istnieje mowy ruskie były drukowane wprawdzie w języku ruskim ale czcionkami łacińskimi. Muszę zaznaczyć jednak, że jak mi się zdaje leży w interesie przedewszystkiem tych, którzy mowy jakieś wypowiadają, żeby wszyscy mogli te mowy w przyszłości przeczytać. Nie chodzi o zasadnicze stwierdzenie, że polscy posłowie i wogóle polskie społeczeństwo mogłoby po rusku mówić i czytać — tego nie zaprzeczam — ale z drugiej strony przyznać trzeba, że faktyczny stan rzeczy jest taki, że część społeczeństwa polskiego ruskich czcionek czytać nie umie a nie sądzę, by leżało w interesie tych, którzy mowy w sejmie mają, żeby inni tych mów nie mogli czytać i rozumieć. Dlatego sądzę... [P. T. Staruch przerywa]. Proszę przedewszystkiem wysłuchać to co powiem. Należy być w każdym razie grzecznym i przyzwoitym, tak samo jak ja odpowiadam w tonie uprzejmym i przyzwoitym.

(P. T. Staruch. Taka to jest konstytucja!)

(П. Т. Старух. Така то є конституція!)

Proszę przedewszystkiem czekać na to, co powiem. Konstytucya, jak już raz stwierdziłem, nie wyklucza tego, żeby być przyzwoitym i grzecznym. (Oklaski).

Uważam przeto, że pominięcie drukowania mów ruskich czcionkami łacińskimi nie leży w interesie tych Panów, którzy tego teraz żądają; jednak nie mam z mego stanowiska nic przeciw temu, by w stenograficznych sprawozdaniach mowy ruskie obok tekstu łacińskimi czcionkami drukowano także i ruskimi czcionkami.

Sądzę, że to moje oświadczenie ma i tę praktyczną doniosłość, że trzeba wpiersz słuchać a potem krzyżeć.

(P. T. Staruch. Koły to ne hoden wyderżaty!)

(П. Т. Старух. Коли то не годен ви-держати!)

Mnie jest czasem jeszcze trudniej wytrzymać.

Przystępujemy do porządku dziennego.

Pierwsze czytanie wniosku posła Szweda i tow. o rozszerzenie prawa uwalnienia popisowych od czynnej służby. (Aleg. 796).

Dla uzasadnienia wniosku ma głos p. Szwed.

P. Szwed. Wysoki Sejmie!

Powody, które skłoniły mnie do postawienia tego wniosku, są bliżej w samym wniosku wyrażone i dlatego aby nie zajmować Izbie czasu, stawiam wniosek, aby ten mój wniosek odesłać do komisji administracyjnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o zamknięciu rachunków fundacji Stanisława hr. Skarbka za rok 1908. (**Aleg. 797**).

Sprawozdawca p. Onyszkiewicz ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydziału krajowego p. **Onyszkiewicz**. Stawiam wniosek, by sprawozdanie to odesłać do komisji budżetowej.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek, tudzież wdów i sierót po nauczycielach o policzenie w drodze łaski lat służby do emerytury, przyznanie względnie podwyższenie emerytury, pensji wdowiej, dodatków pięcioletnich i t. p. (**Aleg. 798**).

Sprawozdawca p. Onyszkiewicz ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydziału krajowego p. **Onyszkiewicz**. Stawiam wniosek, by sprawozdanie to odesłać do komisji szkolnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, zakładzie sadowniczym w Zaleszczykach, szkole ogrodniczej na Wulce kapitańskiej i o popieraniu sadownictwa w kraju za r. 1909/10. (**Aleg. 799**).

Sprawozdawca p. Pilat ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydziału krajowego p. **Pilat**. Stawiam wniosek, by to sprawozdanie odesłać do komisji gospodarstwa krajowego.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o zaprowadzeniu ubezpieczenia bydła rogatego. (**Aleg. 800**).

Sprawozdawca p. Pilat ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydziału krajowego p. **Pilat**. Stawiam wniosek, by to sprawozdanie odesłać do komisji dla reform agrarnych.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Punkt 6 t. j. wybór uzupełniający zastępcy jednego członka komisji reformy wyborczej usuwam z porządku dziennego.

Następuje dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji gminnej o wniosku p. Tymotyusza Starucha w sprawie odszkodowania gmin za czynności poruczonego zakresu działania i przedsięwzięcia środków, aby te funkcje poza ustawowy zakres nie były rozszerzane.

Rozprawa otwarta. Głos ma p. Lewicki dla dokończenia swej przerwanej mowy.

P. **Lewicki**. Wysokij Sojme!

Ja zhołosyw sia do hołosu w sprawi wnesku p. tow. Tymoteja Starucha z toji przyczyny, szczo by sprawu poruszenu w tim wnesku i w sprawozdaniu komisji hromadskoj dotyczno widszkodowania hromad za pryporuczenyj kruh diłania jak takoz rozmeżenia zhladno obmeżenia toho kruha diłania blyzsze pojasnity i hde pohłubyty.

П. **Левицкий**. Високий Соjме!

Я зголюсив ся до голюсу в справі внеску п. тов. Тимотея Старуха з тої причини, щоби справу порушену в тим внеску і справозданю комісії громадскої дотично відшкодованя громад за припоручений круг діланя як також розмежєня зглядно обмежєня того круга діланя блицше пояснити і де поглубити.

Zabraw ja hołos z toji przyczyny, szczo do toji sprawy przywiazuju welyku wahu tak jak ona jest predmetom czystennych domahań iz storony interesowanych kruhiw naszych silskich i mijskich hromad i buła wże predmetom i rezolucji stawlanych w tij Pałati i inszych sojmach, a nynie jest predmetom wneskiw postawlenych w palati posliw rady derżawnoji w Widny a mymo toho nasze centralne prawytelstwo zamymaje stanowysko czysto widmowne i ne chce zhodyty sia na to, czoho domahaje sia zahał naszoho kraju i inszych krajiw naszoji derżawy.

Zachodyt prote obowiazok sprawu tuju pohłubyty i blyzsze pojasnyty. A chotiaj sprawa tut w tim sojmi ne moze buty pohłodżena, ale należyt ona do kompetencji wideńskoho parlamentu, to hołosnijsze jeji zamarkowanie bude prywodom do toho, szczo c. k. prawytelstwo z hołosom naselenia naszoho kraju bilsze sia czystyło i skorsze prystupyło do pohłodżenia toji pekuczoj sprawu.

Zaczynajuczy moju predmowu na zasidaniu poperednim Wysokoj Pałaty zwrnuwjem uwahu Wysokoho Sojmu na ustup sprawozdania komisji hromadskoj, jakyj traktuje o postanowleniach § 27 i § 28 naszych hałyckych zakoniw hromadzkich a zosibna sprawozdanie pidnosyt, szczo zakon hromadzkyj z 1860 roku nahaduje w § 28 tilky zahalno pryporuczenyj kruh dilańia, natomist traktuje w § 27 tak zwanyj własnyj kruh dilańia hromady, bo podaje i prawnu difinicyju własnoho kruha dilańia i wyczyślaje ti sprawu, kotri wypowniajul kruh dilańia autonomii hromadzkoj.

Komisja hromadzka poklykujuczy sia na ti dwa postanowlenia, jaki wid sebe sia riżniat tak jak § 28 tilky zahalno oznaczuje kruh dilańia pryporuczenyj a ne oznaczuje tych spraw taksatywno, jaki wchodiat w toj kruh dilańia, pojaśniaje genezu tych postanowleń naszoho zakona hromadzkocho w toj sposib, szczo w chwyty powstania toho zakona wymahano znaczne menszoho spiwdilańia hromady w sprawach publicznoj administracyi. Ale wid toho času za lit sorok i kilka widnosene zminyło sia znaczno, prybuw ciłyj rjad spraw, kotrych wykonanie zabyraje hromadi ne tilko bohato czasu, ale i narażaje hromadu na znaczni wydatky.

Otse twerdżenie komisji hromadzkoj ne je zhidne z istorjeju powstania oboch tych paragrafiw zakona hromadzkocho, jaki normujut własnyj i pryporuczenyj kruh dilańia hromady.

Zabraw ja hołos z toj przyczyny, szczo do toj sprawy przywiazuju welyku wahu tak jak ona je predmetom численних домагань iz storony interesowanych kruhiw наших сільських і мійських громад і була вже предметом резолюцій ставляних в тій Палаті і інших соймах, а нині єсть предметом внесків поставлених в палаті послів ради державної в Відні а мимо того наше центральне правительство занимає становиско чисто відмовне і не хоче згодити ся на то, чого домагає ся загал нашого краю і інших країв нашні держави.

Заходить проте обовязок справу ту поглубити і бlyzsze пояснити. А хотяй справа тут в тим соймі не може бути pohłodżena, але належить она до компетенції віденьського парламента, то голоснійше єї замаркованє буде приводом до то того, шоби ц. к. Правительство з гоłosом населеня нашого краю бильше ся числило і скорше приступило до pohłodżenia тої pekuczoj справи.

Зачинаючи мою предмowu на засіданю poperednim Високої Палати, звернувем увагу Високого Сойму на уступ справозданя комісії громадської, який трактує о постановленях § 27 і § 28 наших галицьких законів громадських, а з осібна справозданє підносить, що закон громадський з 1866 року нагадує в § 28 тильки загално припоручений круг діляня, натоміст трактує в § 27 так званий власний круг діляня громади, бо подає і правну дефініцію власного круга діляня і вичисляє ті справи, котрі виповняють круг діляня автономії громадської.

Комісія громадська покликуючи ся на ті два постановленя які від себе ріжнять ся так як § 28 тильки загално означає круг діляня припоручений, а не озиачує тих справ тaksatywno, які входять в той круг діляня, пояснює генеза тих постановлеń нашого закона громадського в той спосіб, що в хвили повстаня того зткона вимагано значно меншого спiwдilańia громади в справах публичной адміністрації. Але від того часу за літ сорок і кілька відношенє змінило ся значно, прыбув цілий ряд справ, котрих виконанє зabyрає громадї не тилько богато часу, але і naraжає на значні видатки.

Otse twerdżene komisiji громадської не є згідне з історією повстаня обох тих параграфів закона громадського, які нормують власний і припоручений круг діляня громади.

Tak jak powstanie tych dwóch paragrafów nie leżało w sojmie krajowym, ani haličkim ani ynszym, ale mało misce w radi derżawnij na pidstawie narad jaki widbuwały sia w roci 1861, a rezultatom tych narad buw zahalnyj ramowyj zakon derżawnij z 5. martia 1862, tak szczo postanowienia zakoniu hromadzkych krajowych szczo do pryporuczenych spraw je tylko powtoreniem toho szczo postanowyw zahalnyj derżawnij zakon hromadzkij. Tu musymo siahnuty do sprawy hłubsze, szczyoby porozumity zwidky wyszła taka stylizacja naszoho § 28 zakona hromadzkoho, jaka wydaje sia teper buty ne wystarczujucza, nedostatoczna, jaka dała prywid do toho, szczo domahajemo sia nyne zminy toho postanowienia i dokładnoho oznaczenia zhľadno pomenszenia pryporuczenoho kruha diłania hromady.

Szczo do poruczenych spraw to prawytelstwo centralne w roci 1860 i 1861 stojało na tym stanowysku, szczyoby jak najbilsze spraw publicznoi administracyi, otže spraw, kotri należat do kruha diłania prawytelstwa derżawnoho, perenesty na hromadu. Motywowało to tym, szczo koly istnujut zahalni obowiazky horožański, koly koždyj horožanyn je obowiazanyj spiwdiłaty i pomahaty akcyi prawytelstwa, to tym bilsze nowo utworenyj organizm hromady diłajuczy imenem szyrshoho naselenia obowiazanyj je znacnu czast agendy derżawnij publicznoi administracyi na sebe pryjmaty. I prawytelstwo ne chotiło tutka niczym sia wiazaty. Natomist w pałati posłiw w komisii wypłynuty yiszi hadky. Tam postawłeno takie stanowysko zasadnycze, szczo tu rozchodyt sia o uprawłenia hromady do spiwdiłania do wykonywania publicznoi administracyi a ne o obowiazky i ti uprawnenia powynni buty dokładno oznaceni.

Jak otse pry własnim kruzi diłania hromady oznaczeno sprawy, kotri wypowniajut toj kruh diłania, tak komisja dla ułożenia zakona hromadzkoho w parlamenti postawyla wnesok i zrobyła predłożenie, szczyoby oznaczyty ti sprawy, w kotrych hromada maje spiwdiłaty.

Wasza Ekscelencja pozwołat, szczo ja poklyczu sia na kilka wykaziw i zi storony komisiji dla zakona hromadzkoho i na promowy jaki wyhołoszeni buły w toi sprawi w austrijskim parlamenti. Z osibna w artykulii 6 zakona hromadzkoho, kotryj je pidstawoju § 28 buło skazano (*czyta*)

„Im übertragenen Wirkungskreise steht der Gemeinde zu a) die Mitwirkung bei folgenden Geschäften der Regierungsbehörden“ u. s. w.

Так як повстання тих двох параграфів не лежало в соймі кравім ані галичкім ані іншим, але мало місце в раді держадній на підставі нарад, які відбувалися в році 1861, а результатом тий нарад був загальний закон державних з 5. марта 1862 так, що постановлення законів громадских кравих що до припоручених справ є тільки повторенем того, що постановив загальний державний закон громадский. Ту мусимо сягнути до справи гллубше, щоби порозуміти, звідки вийшла така стилізація нашого § 28 закона громадского, яка видає ся тепер бути не вистарчаюча, недостаточна, яка дала привід до того, що домагаємо ся нині зміни того постановлення і докладного означення зглядно помешненя припорученого круга діланя громади.

Що до поручених справ то правительство центральне в році 1860 і 1861 стояло на тім становиску, щоби як найбільше справ публичної адміністрації, отже справ, котрі належать до круга діланя правительства державного, перенести на громаду. Мотивовало то тим, що коли існують загальні обовязки горожанські, коли кождий горожанин є обовязаний співділати і помагати акції правительства, то тим більше новоутворений організм громади, ділаючи іменем ширшого населеня обовязаний є значну часть агенди державної публичної адміністрації на себе приймати. І правительство не хотіло тутки нічим ся вязати. Натоміст в палаті послів в комісії виплинули иньші гадки. Там поставлено таке становиско засадниче, що ту розходить ся о управління громади до співділаня, до виконувания публичної адміністрації а не о обовязку, і ті управління повинні бути докладно означені.

Як отсе при власнім крузі діланя громади означено справи, котрі вивопняють той круг діланя, так комісія для уложеня закона громадского в парламенті, поставила внесок і зробила предложенє, щоби означити ті справи, в котрих громада має співділати.

Ваша Ексцеленція позволять, що я покличу ся на кілька виказів і зі сторони комісії для закона громадского і на промови, які виголошені були в тій справі в аустриjsкім парламенті. З осібна в артикулі 6 закона громадского, котрий є підставою § 28 було сказано (читає)

i tam były słuczają wyczyszczeni, w kotrych hromada ma je spiwdiłaty pry wykonywaniu publicznoi administracji zi storony organiw derżawnych. Motywowano i toj kruh dilańia na pidstawy uprawlenia w toj sposib jak skazano w uzasadnieniu komisiji (czyta)

„Aus dem Worten „steht der Gemeinde zu“ wurde man folgen, dass er sich hier ausschliesslich um Rechte der Gemeinde handle; damit aber stand nicht ganz im Einklange die Begründung, welche der Ausschuss beifügte, dass, der Kreis der eigentlichen Regierungsgeschäfte, bei deren Besorgung die Gemeinde mitwirken soll, nicht zu sehr erweitert, und daher der Gemeinde in dieser Richtung nicht mehr aufgeladen werde, als sie mit ihren Kräften zu leisten im stande ist“.

Koty otse przedłozenie komisiji przy-szło pid narady pałaty posliw tohdy pry debati nad artykułom 5 wystupyły dejaki sumniwy szczo do takoho traktowania sprawy, sumniwy, kotri najwyrażnijsze pidnis Graf Kunnenberg i wyraźno zaznaczyw, a se stanowysko prawne zanykaw profesor Dr. Herbst. Win skazaw meży inszymy (czyta)

i там були случаї вичислені, в котрих громада має співділати при виконуваню публичної адміністрації зі сторони органів державних. Мотивовано і той круг ділання на підставі управлення в той спосіб, як сказано в узasadненю комісії (читає)

Коли отсе предложене комісії прийшло під иаради палати послів, тогди при дебатї над артикулом 5 виступили деякі сумніви що до такого трактованя справи, сумніви, котрі найвиразнійше підніс граф Куненберг і виразно зазначив, а се становисько правне занимав професор Др. Гербст. Він сказав між иньшими (читає)

„Der Ausschussantrag weicht hier in zwei wesentlichen Beziehungen von der Regierungsvorlage ab; erstens schon darin, dass er den übertragenen Wirkungskreis als ein Recht der Gemeinde umfasst, was er doch in der Tat nicht ist. Er erscheint vielmehr als eine Pflicht, als eine Last derselben und nicht gleich dem selbstständigen Wirkungskreis als ihr Recht. Wenn daher der Ausschussantrag im Artikel VI. sagt: „Im übertragenen Wirkungskreis steht der Gemeinde zu“, so scheint mir das der Natur der Sache nicht zu entsprechen. Man müsste vielmehr sagen: „Liegt der Gemeinde ob“ und in dieser Beziehung begegne ich der Ansicht des Herrn Grafen Kuenburg, der das nämliche Amendement zu stellen beabsichtigte. Er steht nämlich eventuell für den Fall, dass der seinige nicht durdringt, den Antrag: Das hohe Haus wolle beschliessen, in den ersten zwei Zeilen des Artikel VI seien statt der Worte: „steht der Gemeinde zu“ die Worte „liegt der Gemeinde ob“ zu setzen, und ich muss sagen, ich halte das für ganz richtig. Ich würde die nämliche Ansicht auch ausgesprochen haben. Aber deshalb allein hätte ich mich doch kaum zu Worte gemeldet, obwohl der Gedanke, dass es eine Pflicht der Gemeinde ist, in der Regierungsvorlage selbst besser ausgedrückt ist. Ich kann somit das Amendement des Herrn Grafen Kuenburg nur unterstützen, muss jedoch ein noch weiter gehendes Amendement stellen, auf welches ich gleich zu sprechen komme“.

Z toho wyskazu baczyte Panowe, szczo wystupuwały w pałati posliw stanowyska zowsim protiwni w tim, szczo pry poruczenoho kruha dilańia hromady ne uważaly tak jak własnyj kruh dilańia za uprawlenie hromady, ale szczo by po prawdi traktuwały tak jak je i jak ono bude, szczo to je tiahar hromady, obowiazok hromady iż toho stanowyska treba w kodyfikacyi ustupyty.

Buw szcze i druhyj motyw z jakim w pałati posliw ne chotiły zhodyty sia z komisjeju dla reformy zakona hro·adskoho i tu znow podnis prof. Herbst w toj sposib swij pohlad zasadnyczyj na znaczenie i meritum teperisznoho postanowlenia § 28 ustanowy hromadskoj! (czyta):

Der zweite und weit wesentlichere Unterschied zwischen dem Ausschussantrage und der Regierungsvorlage liegt aber darin, dass der Ausschussantrag eine taxative

З того висказу бачите Панове, що биступували в палатї послів становиска зовсім протиwni в тим, щоби припорученого круга ділання громади не уважати так, як власний круг ділання за управлене громади але щоби по правді трактувати так як є і як оно буде, що то є тягар громади, обовязок громади і з того становиска треба в кодифікації уступити.

Був ще і другий мотов, з яким в палатї послів не хотіли згодити ся з Комісией для реформи закона громадского і ту знова підніс проф. Гербст в той спосіб свій погляд засадничий на зиачине і мерітум теперішного постановлення §. 28 устави громадскої: (читає).

und ausschliessende Aufzählung den übertragenen Wirkungskreis der Gemeinde fallenden Angelegenheiten enthält, und dieser Auffassung kann ich aus dem Grunde nicht beitreten, weil diese Aufzählung nicht nur eine unvollständige ist, sondern auch nach der Natur der Sache gar nicht vollständig sein kann. Es gibt nämlich eine Menge Gesetze in der schon jetzt bestehenden Gesetzgebung, welche einzelne Funktionen der Gemeindevorsteher oder der Gemeinde übertragen, Funktionen, von denen man gar nicht behaupten kann, dass sie besonders lästig sind, die aber auch niemand anderen als dem Gemeindevorsteher übertragen sein können, und die daher, wenn auch gar kein Gesetz darüber bestehen sollte, unter allen Verhältnissen von ihnen und nur von ihnen besorgt werden müssten. Die Funktionen, wie sie in Artikel VI ausgezählt werden, gehören selbst zum grossen Theile dahin. Wenn das Gesetz gar nicht sagen würde: Der Gemeinde liegt die Mitwirkung bei der Einquartierung ob, so verstünde es sich ganz von selbst; denn wenn die zu bequartierenden Soldaten in einen Ort kommen, so kann man doch nicht voraussetzen, dass sie die Häuser erbrechen und sich selbst einquartieren werden; wenn auch gar kein Gesetz darüber bestünde, so müssten sie sich doch an den Ortsvorsteher wenden. Es liegt ganz in der Natur der Sache, dass der Ortsvorsteher mitwirken müsste, und dies schon im Interesse der Gemeinde. Ähnliche Funktionen sind aber schon durch eine Menge Gesetze der Gemeindevorsteher übertragen, und wenn diese taxative Aufzählung zum Gesetze erwachsen würde, so würde eine Unzahl Lücken in unserer Gesetzgebung entstehen.

Druhe otse zasadnycze traktowanie sprawy różniło się od traktowania komisji w tym, że tu wyciszczenie nie jest wskazane a nawet niebezpieczne i szkodliwe z uwagi na to, że wszystkie ustawy normują i tody normowały przyporządkowany im zakres. Otóż tu bardzo łatwo można pominąć niektóre sprawy, które do których odpowiedzialność gromady, a szczególnie do publicznej administracji jest konieczne. Z tych przyczyn postawił prof. Herbst wniosek, aby uchwalono zamiast przedłożonego artykułu 6. ten tekst: *(Czyta)*.

„Das hohe Haus wolle beschliessen: Artikel VI habe zu lauten: den übertragenen Wirkungskreis der Gemeinden, das ist die Verpflichtung derselben zu Mitwirkung für Zwecke der öffentlichen Verwaltung, bestimmen die allgemeinen Gesetze und innerhalb derselben die Landesgesetze.“

I tu obostrzył bardzo dokładnie zakres działania w formie ogólnego traktowania tej sprawy — oскільки w takiej definicji dało się objąć i przenieść обмеження to nie tylko na państwowy zakon ale także i krajowy.

A koło przeciw takiemu ogólnemu traktowaniu sprawy podniesiono się przede wszystkim w pałacie posłów, że to nie jest rzecz bezpieczna, tody przed uchwaleniem tego zakonu Dr. Herbst dał dalsze wyjaśnienie do tego postanowienia z jakim zhadzało się tohdisznie prawodawstwo państwowe.

Z tego stanowiska zasadniczo rozumujemy dokładnie właściwego ducha zakonu państwowego, a posłidno i ducha zakonu krajowego, o skilko tyczy się art. VI zak. państw. zgladno §. 28 zakonu gromadzkiego krajowego z r. 1866. Zakon nasz krajowy stylizuje sprawdzi trochę widminno tuż, chociaż w samej rzeczy niczym nie różni się od stylizacji art. VI zak.

Друге отже засадниче трактування справи різнилося від трактування комісії в тім, що тут вичислене не є вказане, а навіть небезпечно і шкідливе з уваги на те, що всі закони нормують і тоді нормували припоручений круг діляння. Отже тут дуже легко можна поминути неkotрі справи, що до котрих співділяне громади, що до публичної адміністрації є konieczne. З тих причин поставив проф. Гербст wniosek, аби ухвалено замість предложеного артикулу 6. той текст: *(читає)*.

I tu obostrzył bardzo докладно круг діляння в формі загального трактування тої справи — оскільки в такій дефиніції даło się обняти і пренеіс обмеження то не тільки на державний zakon, але також і краєвий.

A коли против такому загальному трактуванню справи піднеслися ще в палаті послів закиди, що то не є річ безпечна, тогди перед ухваленем того zakonu Dr. Herbst дав дальше пояснене до того постановлення, з яким згаджалося тогдійшне правительство державне.

З того становиска засадничого розуміємо докладно властивого духа zakonu державного, а послідно і духа zakonu краєвого, о скільки тичить ся art. VI zak. держ. зглядно §. 28 zakonu громадського краєвого з р. 1866. Zakon наш краєвий стилізує вправді троха відмінно ту річ, однак в самій річі нічим не різнить ся від стилізації art. VI zak. держ.

derż. Z osobna §. 29 zak. hrom. z r. 1866 postanawiaje: „Zakony oznaczajut preporyczenyj kruh diłania hromad i spiwdiłania w sprawach publicznoj administracji“ Otże opuszczone jest to Kryterjum, jakie mistyjsia w derżawnim zakoni z r. 1861. i majże u wsich zakonach krajowych hromadkich s. j. „bestimen die allgemeine Gesetze“. Mymo toho ne ulahaje sumniwowy szczo preporyczenyj Kruh diłania hromad ne może buty oznaczowanyj dowolno zariadżeniamy własny administracyjnoj, ani krajewoj ani centralnoj, znaczyt sia, szczo tut postanowa, szczo zakony prawosylnyj oznaczajut, kotri sprawy należat do preporyczeno kruha diłania, w kotrych sprawach maje prawo orhan publicznoj administracji używaty pomocy hromady, choronyt pered dowolnym traktowaniem sich spraw zi storony własny administracyjnych, czy krajewych czy centralnych.

Na žal, u nas do toho času hromady mało z toj ochorony korystaly i zwyczajno buła taka praktyka, szczo orhana publicznoj administracji starały sia jak najbilsze spraw zwaluwaty na hromady, hromady terpiły toje dowolne i protyżakonnoje traktowanie i nyny sut peretiażeny tym preporyczenyim kruhom diłania, wypływujczym ne tak z zakona derżawnoho, skilko z samowilnoho traktowania zi storony orhaniw własny administracyjnych.

Toto traktowanie do toho dijszło, szczo Ministerstwo spraw wnutrennych buło sponukane ostereczy wsich namisnykiw w naszoj derżawi reskryptom z 16 padolysta 1894. cz. 618, w jakim skazano, szczo postupowanie dotepersizne własny administracyjnych derżawnych je neopravadane, szczo je znaczne peretiażowanie hromad w sim napriami, szczo używaje sia uriady hromadzkiji za postańciw wid starostw do doruczowania storonom wizwań, orczeń, pyśm uriadowych, jakiji ony majut roznosyty i dawaty Starostwam rewersa i t. p.

Otże samo Ministerstwo spraw wnutr. uże czuło sia sponukane położyty kiniec samowoli orhaniw publicznoj administracji, orhaniw, kotri obernuły uriady hromadi w prostych piśtańciw Starostiw.

Ale i traktowanie zi storony Ministerstwa ne buło zawsihda zhidne z zakonom obowiazujuczym, tak jak piznijsze zabuło sia pro siji motywa, jakiji buły wyskazanyi pry nahodi uchwaluwania zakona, zabuło pro intencji zakona, i włas derżawna syłoju perewahy nad słabymy orhanamy autonomii hromadzkowj pozwolafa

Zosibna §. 28 zak. grom. z r. 1866 postanowlye: „Zakony oznaczajut priporyczenyj kruh diłania gromad i spiwdiłania w sprawach publicznoj administracji“. Otże opuśczone є to kryterijum, яке miŕityt sie w derżawnim zakonі z r. 1861 i majże u wsich zakonach krajowych gromadskich s. e. „bestimen die allgemeinen Gesetze.“ Mymo toho ne uľygaє sumniwowy, ŭo priporyczenyj kruh diłania gromad ne może buty oznaczowanyj dowolno zariadżeniami wlasti administracyjnoji ani kraewoji ani centralnoji, znaczyt sie, ŭo tut postanowa, ŭo zakony prawosylni oznaczujut, kotri sprawy należat do priporyczeno kruha diłania, w kotrych sprawach maє prawo organ publicznoj administracji użiwaty pomocn gromady, choronyt pered dowolnym traktowaniem tych spraw zi storony wlastij administracyjnych czy kraewych czy centralnych.

Na żaľ, u nas do togo času gromady mało z toj ochorony korystaly i zwyczajno buła taka praktyka, ŭo organy publicznoj administracji staraly sie jak najbilsze spraw zwaluwaty na gromady, gromady terpiły to dowolne i protyżakonno traktowanie i nini sut peretiażeni tym priporyczenyim kruhom diłania, wplywajuczym ne tak z zakona derżawnoho, skilko z samowilnoho traktowania zi storony organiw wlastij administracyjnych

Toto traktowanie do toho dijszło ŭo Ministerstwo spraw wnutrišnych buło sponukane ostereczy wsich namisnykiw w našij derżawi reskryptom z 16. padolista 1894 č. 618, w jakim skazano, ŭo postupowanie dotepersizne wlastij administracyjnych derżawnich є neopravadane, ŭo є znaczne peretiażowanie gromad w sim napriami, ŭo użiwaje sie uriady gromadski za piślanćiw wid Starostiw do doruczowania storonom wizwań, orčeń, piśm uriadowych, jaki oni majut roznosyty i dawaty Starostwam rewersa i t. p.

Otże samo Ministerstwo spraw wnutrišnych wże чуło sie sponukane položyty kiniec samowoli organiw publicznoj administracji, organiw, kotri obernuły uriady gromadski w prostych piślanćiw starostiw.

Ale i traktowanie zi storony Ministerstwa ne buło zawsigda zhidne z zakonom obowiazujuczym tak, jak piznijsze zabuło sie pro si motywa, jaki buły wiskazani pry nahodi uchwaluwania zakona, zabuło pro intencji zakona i wlast derżawna siloju perewahi nad słabymi organami autonomii gromadskoi pozwoľafa

sobi wse a wse rozszyriaty той прыпорычэ-
ныя крух діланя і перетяжуваты гromady
agendamy, які до ных не належат. І так
выjšов конфликт поміж розпоряджэнем
Ministerstwa а поміж оreczenіем Tryбу-
налу админістрацыяноho. Бо коўы одна з ро-
зумнішых гromад (не тут в Галічынi)
запротестувала протыw обовязковы стіа-
hanя податкiв і додаткiв на рiцз держа-
wy, і widнесла сiа до Tryбуналу админи-
страцыяноho, то Tryбунал адимн. прowiryw-
шы wсі закoны обовязујуцi, стwердыw,
сщo dosy не ма ані закoна державноho,
ані крајewoho, якіjбы змущав гromady
до стіаhanя податкiв і запereчыw яко-
бы справа сiа належала до препоручоноho
круха діланя.

І се оreczenie було пoчатком, сщo
бодай част' тых агeнд знято з нашых
гromад. Мымо тоho, значна част' егзе-
кutywy тяжыт јеще на нашых гromадax.

Так треба нам тују справу тракту-
ваты зі становіска духа закoна і мыслы
тоho закoна, т. ј. art. VI закoна держав-
ноho і §. 28 нашoho закoна гromадзкоho,
з якіх слідује, сщo орhаны державныі
админістрацыі не мајут права до спiлдi-
ланя гromад, јысье в тых разax, коўы wy-
разнаја пoстанова закoна wкладаје той
стысло означеня обовязок на гromady.
Там, де тых обовязкiв законных нема,
powынны сiа гromady тоmy опeрты, і се
буде першы і найважнішым кроком,
сщoбы перетіажене гromад тым препору-
ченым крухом діланя облекчыты.

І коўы у нас такіе пoученіе wі-
јшло до wсiх гromад, коўы wсі гromady
казалы, сщo будуť то робыты сщo
до них належыт, а не іты за самowіlnымы
розпоряджэнямы wлaсты админістрацыяных,
то myбы wзе пoлаhодыły бiльшe як пo-
ловыну тоho wнеску, якіj је на пoрядку
днeвнiм.

Тут треба усвідомленя гromад в тiм
напрямі і треба солідарноho пoступoваня
а коўы закoн забутыj, фалшыwо інтер-
претoваний або доwільно wкoнoваний
прійде до сiлы, тогди і наші wлaсты
автономічні гromадскі збудуť ся пeрe-
тяженя і коштiв, які на них лeжaть.

Се є квeстия незвичайној wагы, бо
в ній містыть ся не лiшьe справа буж-
жeтoвa, сщoбы той тягар коштiв зменшанe,
але містыть ся щoсь глyбшoго: змаганe
до пoшанoваня пiдстави автономіі в гromаді
зі стoрoны wлaсты державној.

Серед пынiшних wідноsyn пoлитыч-

сoбі wсе а wсе розшыриaty той прыпoрy-
чeний крух діланя і пeрeтяжуваты гromady
агeндамы, які до них не належaть.
І так вийшов конфликт поміж рoзпoр-
яджeнeм Міністeрства а поміж оrecчeнeм
Трибуналу адмiвiстpaцiйноho. Бо кoли
одна з розумнішых гromад (не тут
в Галічынi) запротестувала протыw обo-
вязковы стіаhanя податкiв і додаткiв на
рiцз державы і wіднесла ся до Трибуналу
адмiнiстpaцiйноho, то Трибунал адмiнi-
стpaцiйний, прoвiрившы wсі закoны обo-
зуючi, стwердыw щo dosy нема ані закo-
на державноho ані крајewoго, якіjбы зму-
шав гromady до стіаhanя податкiв і за-
пeречыв, якобы справа ся належала до
прыпoрyчeнoго круга діланя.

І се оrecчeнe було пoчатком, щo
бодай част' тых агeнд знято з наших
гromад. Мымо тоho, значна част' егзе-
кutyвы тяжыт јещe на наших гromадax.

Так треба нам ту справу тракту-
вати зі становіска духа закoна і мыслы
тоho закoна т. є. art. VI. закoна держав-
ноho і §. 28. нашoho закoна гromадскоho
з якіх слідує, щo органы державні ад-
мiнiстpaцiі не маюť права до спiвдiланя
гromад, лiшьe в тых разax, кoли wіразна
пoстанова закoна wкладає той стiсло оз-
начений обoвязок на гromady. Там, де
сiх обoвязкiв законных нема, пoвинні
ся гromady тоmy опeрты, і се будe пeр-
шим і найважнішым обoв'язкoм, щoбы
пeрeтяженe гromад тым прыпoрyчeнiм
кругом діланя облекчыты.

І коўы у нас такіе пoучeнe вiйшло
до wсiх гromад, кoли wсі гromady казалы,
щo будуť то робыты, щo до них налe-
жыт, а не іты за самowіlnымы рoзпoр-
яджeнямы wлaсты адмiнiстpaцiйных, то
мыбы wжe пoлаhодылы бiльшe як пo-
ловыну тоho wнеску, які є на пoрядку
днeвнiм.

Тут треба освідомленя гromад в тiм
напрямі і треба солідарноho пoступoваня
а кoли закoн забутыj, фалшыwо інтер-
претoваний або доwільно wкoнoваний
прійде до сiлы, тогди і наші wлaсты
автономічні гromадскі збудуť ся пeрe-
тяженя і коштiв, які на них лeжaть.

Се є квeстия незвичайној wагы, бо
в ній містыть ся не лiшьe справа буж-
жeтoвa, сщoбы той тягар коштiв зменшанe,
але містыть ся щoсь глyбшoго: змаганe
до пoшанoваня пiдстави автономіі в гromаді
зі стoрoны wлaсты державној.

Серед нинiшних wідноsyn пoлитыч-
ных може Вам Панoвe нeраз будe прi-
ємно і wігiдно, як там декoтрий старoста

nych może wam Panowie nie raz będzie przyjemno i wyhidnoho, jak tam dekotryj starosta motłoszył chłopca (*Głos; Chrunia!*) або і не wyhidnoho wam pana, jak nyszczył jeho na koryst' odnoj або druhoy partji, але не забувайте, szczo колы у нас таким samowilnym traktowaniem zniszczył sia ducha samouprawy w naseleniu hromadzkim, kotre je pidstawoju żytia kraju, колы таким traktowaniem zdeprawujet sia naselenie — to stratymo włastywi pidstawy w sij autonomji, za kotru wy tak бороте. Во уважайте: хот'бы wy на hori маły dach autonomicznej najsylniejszyj, to tohda pry osłableniu fundamentu styny budut triszczaty, а колы fundament bude pidhnytyj zi storony własty administracyjnych, to ciła autonomja bude pidkopana і тут bude samowola panowaty і rozkaz predstavnyka własty derżawnoj wse robyty, nechtujuczzy zakony і zmahania suspilni miż narodom. Колы у was pocutие szczyre do autonomji, to treba toji samouprawy boronyty w jej osnowi, w hruntі, szczo by ne była samowilnym osiahnieniem derżawnoj własty ukoroczuwana, але szanowana а не nadużywана.

To je ta wyższa hadka jaka мене sponukala sprawu siu blyzsze pojasnuty, szczo by perekonaty Paniw, szczo і тепер zakim dijdemo do ewentualnoj zminy zakona možna na pidstawі obowiazujuczych zakonіw hromady ochoronyty wid peretiażenia w preporuczenim Kruhu ділania.

Dalsze żалуje sia komisja hromadzka w swoim sprawozdaniu na traktowanie zi storony komisarja prawytelstwennoho, t. j. zi storony prawytelstwa. Komisar prawytelstwennyj maw widpowisty, szczo po hadci c. k. Ministerstwa ustalenie hranyć preporuczenoho kruha ділania ne даст' sia perewesty, та szczo wynadhoroda hromadi z powyższoho tytułu ne налеżyt sia, бо поаходженіе справ w mowi buduczых ne лезыт wykлучно w interesі administracyi derżawnoj, але radsze і переважно w interesі samej ludnosti.

Takij arhument ne może zowsim nikoho perekonaty, бо hadka, szczo preporuczenyj kruh ділania w najszyrszym poniatіi słowa лезыт w interesі ludnosti, zahафу, to ne jest nijakij arhument, бо wsiaka akcja własty, czy to autonomicznoj czy derżawnoj, wsiaka służba robyt sia dla zahафу, dla ludnosti і to je służba własty administracyjnoj, бо uriad ne je dla samych uriadnykiw, але na te, szczo by була służba dla ludnosti.

Dalsze каже, szczo ne налеżyt sia

motłoszył хлопа (Голос хруня!) або і невингідного wam pana, як нищить єго на користь одної або другої партії, але не забувайте, що коли у нас таким самовільним трактованем знищить ся духа самоуправи в населеню громадскім, котре є підставою життя краю, коли таким трактованем zdeprawует ся населене то стратимо властиві підстави в сій автономії, за котру ви так боритесь. Бо уважайте: хотьби ви в горі мали dach автономічний найсильнійший, то тогди при ослабленю фундаменту стіни будуть трищати, а коли фундамент буде підгнитий зі сторони власті адміністраційних, то ціла автономія буде підкопана і тут буде самоволя панувати і розказ представника власті державної все робити, нехтуючи закони і змаганя суспільні між народом. Коли у вас почуте щире до автономії, то треба тої самоуправи боронити в її основі, в ґрунті, щоби не була самовільним осягненем державної власті укорочувана, але шанована а не надуживана.

То є та висша гадка, яка мене спонукала справу ту близше пояснити, щоби перекопати Панів, що і тепер, зким дійдемо до евентуальної зміни закону, можна на підставі обовязуючих законів громади охоронити від перетяженя в припорученім кругу ділання.

Дальше жалує ся Комісія громадска в своїм справозданю на трактоване зі сторони Комісаря правительственного, т. з. зі сторони правительства. Комісар правительственний мав відповісти, що по гадці ц. к. Міністерства усталене границь припорученого круга ділання не дасть ся перевести, та що винагорода громаді з повисшого титулу не належить ся, бо полагаджене справ в мові будучих не лежить виключно в інтересі адміністрації державної але радше і переважно в інтересі самої людности.

Такий аргумент не може зовсім нікого перекопати, бо гадка, що припоручений круг ділання в иайширшім поняту слова лежить в інтересі людности, загалу, то не єсть ніякий аргумент, бо всяка акція власті, чи то автономічної чи державної, всяка служба робить ся для загалу, для суспільности, для людности і то, є служба власті адміністраційної, бо уряд не є для самих урядників, але на те, щоби була служба для людности.

Дальше каже, що не належить ся відшкодоване ніяке, коли полагаджувані

widszkodowanie nijakie koły połahodźwanie sprawy leżył w interesie ludności miejscowej. Duże łatwo można takie sprawy perejty.

Zakonno wyczyślaly tii prypysy bułob trudnijsze, ale możnist ne jest wykluczona.

Але jesly perejdemo tii sprawy, kotri tworjat włastywе gros poruczenoho kruha ділання, то переконаємо ся, що переважну часть тих справ, переважну часть тих обовязків wykonujut hromady ne w interesie hromady jako takij, ale w zahalnim, suspilnim interesie i tomu tii wydatki powynny buty pokrywani ne koждоju hromadoju, хотияjby najslabszoju z osobna, ale z zahalnoho fonda derżawnoho.

Bo szczoż teper pišla obowiazujuczich zakoniw należyt do препорученоho kruha ділання?

Peredowsim majemo stiahание налеżytостей derżawnych, stiahание podatkiw, taks prawnych, i jesly teper wże ne stiahание bezposeredne, bo teper trocha łeksze tii sprawy sia traktujut, to bodaj poseredno, bo zawsihdy pryhodyt urjadnyk derżawnij i domahaje sia wid hromady pomocy.

Сzy sia sprawa leżyt w interesie hromady?

Se leżyt w interesie zahalnim derżawnoho skarbu, se ne jest sprawa czysto lokalna hromady.

Abo dalsze sprawy wojskowi jak branka, pobir wojskowyj, rezerwisty, oborona krajewa forszpany i t. d.

Сzy zależyt na tim hromadi, szczo by wijsko najszło kwaterunok, czy może hromada prosyt szczo by dawala forszpany? To wsio leżyt w interesie zahalnym, w interesie derżawy a ne hromady.

Wże ti dwi agendy wyczerpujot połowynu препорученоho kruha ділання i majże koждоho dnia dajut hromadi szczoś do roboty.

Dalsze policja nad szupaśnyctwom i nad czużymy. To takoż leżyt w interesie suspilnosti.

A policja zdrowla dotyczyt ne łysz odnoj hromady, takoż sprawy łowectwa, sprawy rybołowstwa, sprawy lisiw, sprawy wodni, to wsio sprawy zahalnoho suspilnoho znaczinia a ne łysz wykluczno hromad.

W kińcy czynnosti pry wyborach do tил репрезентacyjnych to takoż czynnosti zahalnoho znaczinia.

I majże żadnoj ne ma sprawy, kotraby mala charakter wykluczno lokalnyj, charakter hromadskyj, a protywno переважна часть тих справ мае wykluczno zahalnyj interes або derżawnij або suspilno derżawnij na oku.

справи лежать в інтересі людности місцевої. Дуже легко можна такі справи перейти.

Законно вичисляти ті приписи булоби труднійше, але можливість не єсть виключена.

Але если перейдемо ті справи, котрі творять властиве gros порученого круга ділання, то переконаємо ся, що переважну часть тих справ переважну часть тих обовязків, виконують громади не в інтересі громади jako такої, але в загальнім, суспільнім інтересі i тому ті видатки повинні бути покривані не кождою громадою, хотияби найслабшою з осібна, але з загального фонду державного.

Бо шчо ж тепер після обовязуючих законів належить до препорученого круга ділання?

Передовсім маємо стягане належитостий державних, стягане податків, тaks правних i если тепер вже не стягане безposередне, бо тепер троха лeкше ті справи ся трaктують, то bodaj посередно, бо завжди приходить урядник державний i домагає ся від громади помочи.

Чи ся sprawa лежить в інтересі громад?

Се лежить в інтересі загальнім державного skarбу, се не є sprawa чисто льокальна громади.

Або дальше справи війскові, як бранка, побір війсковий, резервісти, оборона краєва, форшпани i т. d.

Чи залежить на тим громаді, шчо би війско найшло кватерунок, чи може громада просить, шчо би давала форшпани? То всьо лежить в інтересі загальнім, в інтересі держави, a не громади.

Вже ті дві агенди вичерпують половину препорученого круга ділання i майже кождоho дня дають громаді шчоś до роботи.

Дальше поліция пад шупасництвом i над чужими. Та також лежить в інтересі суспільности.

А поліция здоровля дотичить не лиш одной громади, також справи ловectва, спрдви риболовства, справи лісів, справи водні, то всьо загального суспільного значіння a не лиш виключно громад. В кінци чинности при виборах до тил репрезентацийних, то також чинности загального значіння.

I Майже жадної нема справи, котраби mala характер виключно льокальний, характер громадский, a противно переважна часть тих справ має виключно

Tut hromady spowniajūt duże bohato agend, jaki należał wlastywo do publicznej administracji i dla toho koły publicznej administracja na tym zyskuje, bo szczydyt koszta administracja derżawna, to oboviazkom derżawy jest przyty z pomoczeju hromadam, daty im widpowidne widszkodowanie szczyby tii agendy preporuczenoho kruha diłania tym lipsze tym uspisznisze, tym starannijsze były wykonani w zahalnim suspilnim interesi, szczyby tii organa administracji hromadskoj ne były nadużywani.

Dumaju, szczo tii argumenta, jaki pidnis p. Komisar prawytelstwennyj motywujuczy swoje stanowysko protyw wneskywy, protyw domahaniom przyznania widszkodowania hromadam za pryporuczenyj kruh diłania ne sut' i szczo my protyw takoho traktowania sprawy odnoduszno zajawyty sia powynny.

Dalsze proszu Was, dostijni Panowe, poriwnaty wnesok naszoho towarysza p. Tymoteja Starucha z wneskom komisji hromadskoj a pobaczycie szczo ti wnesky riżniat, ony ne sut' taki sami:

Bo koły p. Staruch żadaje (*czyta*)

„1) szczyby jak najskorsze predložyło Radі derżawnij projekt zakona, ustanowlajuczyj wynahorodu dla hromad za powneenie obowiazkiw poruczenoho objemu diłania:

2) szczyby w dorozі rozporiadzenia pouczyło hromady, do jakich taksatywno wyczyslytyś majuczych funkcij poruczenoho objemu diłania sut' obowiazani, a politycznym wlastiam i ich organam stroho zaborynyło dowilne rozszyrjuwanie tych funkcij po za zakonom ustanowleni sluczai“ to komisja hromadska łuczyt obi sprawy razem i wnosyt (*czyta*).

„Wzywaje sia c. k. Prawytelstwo, szczyby w jak najkorotszym czasi w dorozі konstytucyjnij perewelo zakon, oczerkujuczyj dokładno hranyci poruczenoho zaczerku diłania i normujuczyj wynahorodu hromad za sprawowanie czynnostyj seho poruczenoho zaczerku diłania.

Meni sia zdaje, szczo traktowanie sprawy tak jak było postawłene posłom Staruchom skorsze dowede do uspicu i do ciły, bo peredowsim bje na se, szczyby wyjszow zakon, kotryjby normowaw widszkodowanie dla hromad za preporuczenyj kruh diłania i normujuczyj wynahorodu hromad za sprawozdanie czynnostyj seho poruczenoho zaczerku diłania.

Se jest sprawa zasadnyca, se jest sprawa sprawedywa i pry perszim lipszim napori na prawytelstwo centralne może buty perewedywa.

загальний інтерес або державний або суспільно-державний на оку.

Tut громади сповняють дуже богато агенд, які належать властиво до публичної адміністрації і для того коли публична адміністрація на тим зискує, бо щадить кошта адміністрації державна, то обовязком держави єсть прийти з помочию громадам, дати їм відповідне відшкодованє щоби ті агенди припорученого круга ділання тим ліпше, тим успішнійше, тим стараннійше були виконані в загальнім суспільнім інтересі, щоби ті органи адміністрації громадскої не були надуживані

Думаю, що ті аргумента, які підніс п. Комісар правительственний мотивуючи своє становиско против внескови, против домаганям призианя відшкодованя громадам за припоручений круг ділання не є стійні, і що ми против такого трактованя справи одnodумно заявити ся повинні.

Дальше прошу Вас достойні Панове, порівнати внесок нашого товариша п. Тимотея Старуха з внеском комісії громадскої а побачите, що ті внески ся ріжнять, они не суть такі самі.

Bo коли p. Staruch жадає (*читає*):

1) щоби як найскорше дредложило Раді державній проект zakona, ustanowlajucyij винагороду для громад за повнеєне обовязків порученого обєму ділання:

2) щоби в дорозі розпорядження поучий громади, до яких таскатиwно вичислитись маючих функций порученого обєму ділання суть обовязані, а політичним властям і їх органам строго забороныло доwільне розширюванє тих функций по за закоиом установлені sluczai“ то комісія громадска лучить обі справи разом і вносить (*читає*).

„Взиває ся ц. к. Правительство, щоби в як ийкоротшим часі в дорозі конституційній перевело zakon, очеркукуючий докладно границі порученого зачерку ділання громад і нормуючий винагороду громад за справованє чинностей сего порученого зачерку ділання.“

Menі ся здає, що трактованє справи так як було поставленє послом Staruchom скорше доведе до успіху і до ціли, бо передовсім бє на се, щоби вийшов zakon, котрийби нормував відшкодованє для громад за припоручений круг ділання.

Se є справа засаднича, se є справа справedywa і при першим ліпшим napori на правительство центральне може бути переведена.

Na se hroszi znajty sia musiat.

Jak sut hroszi na skriplenie i poplpszenie administracji w kraju i w derżawi, to musiat sia znajty hroszi takoz dla ułekszenia hromadam, bo hromady dwyhajut duze znaczną czašt tiahariw derżawy.

Natomist insza jest sprawa szczo do normowania toho preporuczenoho kruha dilania w dorozi zakonodatelstwa.

I koły Panowe perehlanete i rozważyte tii materjały zakonodatni, jaki ja Wam tut predstavyw, wydyte, szczo moze buty duze dowha debata, szczo mohut buty wetyki spory i chto znae, czy my dijdemo do pożadanoho uspicchu.

Tut peredowsim konieczne jest pouczenie, pojasnienie toj sprawy, szczo by sia zapobihło samowoli zi storony organiw publicznoj administracji bo to skorsze moze dowesty do ciły, jak traktowanie zakonodatne.

Bo jestyby teper dijszło do toho, szczo by stysło wykonywano, szczo jest w zakonach, toby położeno wże tamu protyw nadużywaniu zakona hromadskoho zi storony publicznoj administracji.

Tohdy zpownyłyby sia słowa odnoho zakonodatela posta Herbsta, kotryj skazaw, szczo koły nasi hromady budut stały łysz pid zakonom i koły budut choroneni protyw wsilakich rozporiadzeń samowilnych zarjadzeń włastej administracyjnych, tohdy nasi hromady, budut dostatočno bezpečni i ne bude toho, szczo teper majemo, samowilnoho nakidania na hromady takich tiahariw, do jakich ne sut zobowiazani.

Jak kazaw ja na wstupi sprawa ne bude namy riszena bo ne należyt do kompetencyi Sojmu i toj Wysokoj Pałaty odnak z widsy wychodyt inicjatywa powaźna i riszuczna i bułoby riczeju wskazanoju, szczo by za seju inicjatywoju zastupnyky oboch narodiw w parlamenti piszły razem odnoduszno i w interesie naszych hromad wyjednaty perewedenia toho, szczo teper jest postanowłene.

Chotiaj w ciłosty ne hodžu sia z postanowłenym komisjeju hromadskoju wneskom odnak z uwahy, szczo wże raz prychođyt hadka kineną towarzyszem Staruchom, szczo boronyt sia riczy i sprawy sprawedywoj i czy tak czy siak riszemo, sprawa w Widny bude poruszena i z uwahy szczo by daty prytysek na prawytelstwo i wkazaty jemu szczo tut rozchodyt sia o sprawa opravdanu sprawedywu i dla zahalnoj suspilnosti waźnu zajawljaju, szczo budemo hołosuwaty za wneskom komisji. *(Brawa i oklaski.)*

На се гроші знайти ся мусять.

Як суть гроші на скріпленє і поліпшенє адміїстрації в краю і в державі, то мусять ся знайти гроші також для улекшеня громадам, бо громади двигают дуже значну часть тягарів держави.

Натомість иньша єсть справа що до нормованя того припорученого круга діланя в горозі законодательства.

І коли Панове переглянете і розважите ті материяли закондатні, які я вам тут представив, видите, що може бути дуже довга дебата, що можуть бути великі спори і хто знає, чи ми дійдемо до пожаданого успіху.

Тут передовсім конечно єсть поученє, поясненє тої справи, щоби ся запобігло самоволі зі сторони органів публичної адміністрації, бо то скорше може довести до ціли, як трактованє закондатне.

Бо єслиби тепер дійшло до того, щоби стисло виконувано, що є в законах, тоби положено вже таму проти надуживаню закона громадского зі сторони публичної адміністрації.

Тогди сповнилиби ся слова одного законodatela посла Гербста, котрий сказав, що єсли наші громади будуть стали лиш під законом і коли будуть хоронені против всїляких розпоряджень і самовільних заряджень властей адміністраційних тогди наші громади будуть достаточнo безпечні і не буде того, що тепер маємо, самовільного накладаня на громаду таких тягарів, до яких ие суть zoboviazani.

Як казавем на вступі sprawa ne bude нами рішена, бо не належить до компетенції Сойму і тої Високої Палати, однак звідси виходять ініціатива поважна і рішуча і буłоби річию вказаною, щоби за сею ініціативою заступники обох народів в парламенті пішли разом одностушно і в інтересі наших громад виєднали переведенє того, що тепер єсть постановлене.

Хотяй в цілости не годжу ся з поставленим комісією громадскою внеском, однак з уваги, що вже раз приходить гадка, кинена товаришем Старухом, що боронить річи і справи справедливої і чи так чи сяк рішемо, sprawa в Відни буде порушена і з уваги, щоби дати притиск на правительство і вказати єму, що тут розходить ся о sprawa opravdanu, справedywly і для загальної суспільности важну, заявляю, що будемо hołosuwaty за wneskom komisji.

(Брава і окляски.)

Marszałek. Czy żąda jeszcze kto głosu?

P. Doliński. Proszę o głos.

Marszałek. P. Doliński ma głos.

P. Doliński. Wysoki Sejmie!

Pozwalam sobie zabrać głos imieniem naszych miast, aby zaznaczyć, że sprawa wynagrodzenia za sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania jest bardzo ważną wogóle dla wszystkich gmin w kraju, a przedewszystkiem ma ona pierwszorzędne znaczenie dla gmin miejskich, a zwłaszcza dla gmin dużych.

Nie będę Wysokiej Izby nużył powtarzaniem tego, co już poprzedni mówca p. Dr. Lewicki przedstawił bardzo wymownie, że dotychczas sprawa poruczonego zakresu działania nie jest uregulowaną i że bywa niejednokrotnie rozszerzaną ponad miarę i ponad ustawę.

Pozwolę sobie zaznaczyć, że w miarę wprowadzenia coraz nowszych urządzeń, w miarę wydawania coraz nowych przepisów i ustaw, ciągle przybywają nowe agendy i ciągle coraz bardziej jesteśmy zasypywani nowymi czynnościami, których dawniej nie było.

Dziś stan rzeczy doszedł do tego stadyum, że w większych miastach bez kwestyi połowa całego aparatu magistratualnego zajęta jest tylko wykonywaniem tego poruczonego zakresu działania.

Dość przytoczyć sprawy wojskowe, sprawy kwaterunkowe, dość przytoczyć sprawę taks wojskowych, sprawę reklamacyi, sprawę dochodzeń odnośnie do zapomóg w razie powołania na ćwiczenia itd. itd.

To wszystko wymaga takiego aparatu, że siły własne magistratu nawet nie wystarczają i trzeba sobie radzić donajmowaniem sił obcych, co naraża gminy na wiele kłopotów i na znaczne wydatki.

Dla naszych miast jest rzeczą niesłychanie ważną, ażeby unormować, o ile one są obowiązane w tych sprawach współdziałać!

Sądzę, że to leży w interesie nawet administracyi państwowej, bo dziś w praktyce sposób postępowania władz administracyjnych nieraz dochodzi do śmieszności.

N. p. Starostwo jedno udaje się do drugiego, aby załatwiło jakąś sprawę. I cóż się dzieje?

W starostwie przemyskiem np. istnieje utarta formułka, istnieje nawet stampilia „Magistratowi do wykonania“.

I ten magistrat musi wszystko wykonać. Magistrat tedy przedkłada gotowy operat starostwu, a starostwo w Przemyślu znowu ma utartą stałą formułkę „Przesyła się po wykonaniu“.

Pytam się, po co ta cała droga, po co tyle pisaniny, czy nie byłoby praktyczniej skrócić tę biurokratyczną manipulację, aby odnoszono się wprost do magistratów, a nie tracono tyle na bezcelowej pisaninie?

Sprawa zyskałaby na tem, gdyż byłaby spieszniej załatwioną.

Dziś starostwa trzymają się tego, że odnoszą się do innych starostw, a te dopiero do magistratów, a nie wprost do magistratów, jakkolwiek to nie jest ustawą unormowane, lecz praktyką.

I faktyczny stan rzeczy jest taki, że jedne magistraty, które żyją w lepszej zgodzie ze starostwami, wykonują te agendy lepiej, aniżeli drugie, i załatwiają sprawy chętniej, niż inne.

Inne, które potrafią się ograniczać, potrafią uprosić u Starostw, aby ich nie rzucano. To jest stan nie dobry. A jeżeli wspomnę ponadto, że mnóstwo przybyło z najnowszych ustaw, przybyły taksy wojskowe, przybyły reklamacyjne sprawy, ściąganie rozmaitych należności, to rzeczywiście łatwo pojąć, że zakres działania dziś ogromnie wzrósł. Starostwa, a nawet i Urzędy podatkowe używają magistratów do ściągania najrozlicniejszych taks, najrozlicniejszych kar, najrozlicniejszych należności.

To być nawet nie powinno. To powinno być ściągane bezpośrednio.

Ażeby ustawy normowały, co należy do poruczonego zakresu działania, leży przedewszystkiem w interesie miast większych.

My jesteśmy wdzięczni komisji gminnej, że podnosi z naciskiem, że już z Sejmu krajowego były wystosowywane życzenia do Rządu. Jesteśmy z uznaniem i dla Wydziału krajowego i dla Sejmu krajowego, że nas bierze w obronę, ale — mój Boże,

kiedy równocześnie to sprawozdanie konstatuje jedynie „pia desideria“, pisze się, pisze, — a my tymczasem uginamy się pod ciężarem nakładanych na nas niestłusznie obowiązków.

I dlatego ja zaznaczam z całym naciskiem, że dziś rzeczy doszły tak daleko, że to przestało być już życzeniem, ale jest pierwszorzędnym postulatem, jaki ze strony miast postawić musimy... Zwracamy się z prośbą do Wydziału krajowego, aby komunikując tę sprawę Wysokiemu Rządowi, był łaskaw zaznaczyć, że to nie powinno tak nadal pozostać.

Upłynęło już lat 40 od wydania pierwszej ustawy gminnej! Upłynęło już lat 30 od wydania ustawy gminnej dla miast!

Dość czasu, aby administracja raz pomyślała o tem! Oświadczam przeto, że my jako przedstawiciele miast większych głosować będziemy za wnioskami komisji.

Marszałek. Czy żąda jeszcze kto głosu?

P. Petruszewicz. Proszu o hołos.

Прошу о голос.

Marszałek. Głos ma p. Petruszewicz.

P. Petruszewicz. Proszu o skonstowanie shilkosty posliw, czy Pałata je zdibna do riszenia uchwał i proszu o skonstowanie czysła hołosiw pry hołosowaniu nad wnesieniem komisji.

Прошу о сконстатованє скількості послів, чи Палата здібна до рішення ухвал і прошу о сконстатованє числа голосів при голосованю над внесеном Комісії.

Marszałek. Uczynię zadość życzeniu Szanownego posła przy głosowaniu. Czy żąda jeszcze kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, głos ma p. sprawozdawca.

Sprawozdawca p. Adolf **Brunicki**. Sprawa poruczonego zakresu działania gminom tak głęboko wnika w stosunki naszego społeczeństwa, że ilekroć o niej mowa w wysokim Sejmie, tyle razy budzi wielkie zainteresowanie. I nic dziwnego. Każdy konstatuje, że gmina wykonywuje cały szereg spraw, które nie mają nic wspólnego z gminą, a narażają ją tylko na koszta i wydatki w gotówce. Każdy więc przyznać musi, że gminom należy się za wykonywanie tych spraw wynagrodzenie.

Ten stosunek możnaby sobie przedstawić w ten sposób, że państwo nie jest w możności utrzymywać w każdej gminie swoich urzędników i dlatego niejako porucza sprawowanie tych pewnych czynności gminie i gmina te czynności spełnia. Jednakowoż te czynności nie są wynikiem samorządu gminy, a koszta, które one pociągają za sobą, wynoszą nieraz $\frac{1}{3}$ część, czasem nawet $\frac{1}{2}$ sumy wszystkich wydatków, które gmina na cele administracyjne ponosi.

Ten niestosunkowy wzrost wydatków gmin, a tem samym ten ogromny postęp w nakładaniu wyższych dodatków do podatków był powodem, że namiestnictwo w r. 1876 odniosło się do wydziału krajowego z zapytaniem, dlaczego jest tak niestłuchany wzrost dodatków do podatków w gminach. Wówczas Wydział kraj. reskryptem z 28. kwietnia 1885, l. 14865 przedstawił prezydium Namiestnictwa, że ten niestosunkowy wzrost wydatków jest spowodowany przeciążeniem gmin poruczonym zakresem działania, a nawet zaproponował, czyby Namiestnictwo nie wydało dla władz pierwszej instancji i dla gmin pewne pouczenie, które to sprawy należą do poruczonego zakresu działania. Na to Namiestnictwo reskryptem z 6. czerwca 1885, l. 29523 przyznało słuszność zapatrywaniu Wydziału kraj. co do przeciążenia gmin, jednakowoż oświadczyło, że nie widzi na to rady. Co się zaś tyczy sprawy drugiej, to jest zestawienia w formie wykazu spraw tych, wynikających z poruczonego zakresu, wyraziło Namiestnictwo zdanie, że przykładowe zestawienie byłoby niewystarczające, a gdyby należało wszystkie sprawy dotyczące wynotowywać, to wtedy musiałyby to mieć cechę ustawy, a do tego Namiestnictwo powołane nie jest.

Wspominam o tem dlatego, ażeby wykazać raz, że sam rząd skonstatował niestosunkowy wzrost dodatków do podatków w gminach wskutek przeciążenia sprawami poruczonego zakresu działania — a następnie chciałem zwrócić uwagę p. T. Starucha i p. Lewickiego, którzy właśnie żądali, aby sprawy w mowie będące zostały w drodze rozporządzenia Namiestnictwa, specjalnie wykazane.

Konstatuję jeszcze raz, że sprawa wynagrodzenia jest zupełnie słuszną i tego dowieść nie potrzeba. Idzie jednak o to, co przyjąć za podstawę tego wynagrodzenia. Czy to ma być zawisem od każdej poszczególnej czynności, czy w inny sposób należałoby przeprowadzić to wynagrodzenie, a z tem stoi w związku sposób ustalenia

granicy między własnym a poruczonym zakresem działania, tj. czy należy rzeczywiście wymienić wszystkie czynności poruczonego zakresu, czy określić je tylko pewnem ogólnem pojęciem w przeciwstawieniu do czynności własnego zakresu. Ustawy nasze, jak wiemy, są pod tym względem niedostateczne. Ustawy nasze niedokładnie określają ten stosunek, jak to p. Lewicki wspomniał o ustawie z 5. marca 1862, która mówi, że własny zakres działania jest ten, który obejmuje wszystko, co interesów gminy wprost dotyczy i w obrębie gminy własnymi jej siłami załatwionem być może. Artykuł 6. wspomina, że poruczonym zakresem działania jest obowiązek gminy do współdziałania w sprawach publicznej administracji.

Te dwa przepisy ustawy, jak późniejsze przepisy z r. 1866 zupełnie są niedostateczne, albowiem nie dają dokładnego obrazu, co należy uważać za sprawy własnego, a co poruczonego zakresu działania.

Szanowny poseł Lewicki w bardzo zajmującej i wyczerpującej mowie przedstawił nam motywy, jakie powodowały parlamentem, kiedy ustawa z r. 1862 została uchwaloną. To jednak treści ustawy nie zmienia, ostatecznie powiedział poseł Lewicki, ażeby gmina, od której państwo więcej żąda, jak powinno, odmówiła posłuszeństwa. Nie wchodzę, czyby to było na miejscu, tylko muszę przypomnąć jeden wypadek tego rodzaju, który zaszedł w Czechach, gdzie gminy to zrobiły i po pewnym czasie wróciły cichaczem do swoich obowiązków, bo im to było niewygodne.

Nie wiem tylko, dlaczego p. Lewicki zwrócił się do nas z uwagą, abyśmy nie dopuścili do przeciążenia gmin, jak gdyby to było winą tej Izby, że sprawa ta nie jest jeszcze unormowaną. Ja sądzę, że chyba do tej Izby uwaga ta odnosić się nie może, skoro właśnie z tej wysokiej Izby wyszło tyle uchwał i rezolucji tego rodzaju, ażeby sprawa poruczonego zakresu działania unormowaną została. Jeśli to nie nastąpi, to nie jest winą Izby, tylko trzeba szukać przyczyn gdzieindziej.

Ale faktycznie nieraz trudno oznaczyć granicę pomiędzy tymi dwoma zakresami działania. Weźmy np. policję zdrowia, budowlaną, przemysłową; one należą stanowczo do własnego zakresu działania, a już wykonywanie tych różnych ustaw i przepisów sanitarnych, budowlanych, przemysłowych, wykonywanie karnej policji miejscowej, to już należy do poruczonego zakresu działania. Nie łatwo więc jest wyszukać tę granicę. Spotkałem się nawet ze zdaniem, że układanie list wyborczych, przeprowadzanie wyborów należy do poruczonego zakresu działania. Z drugiej jednak strony są to czynności, co do których nie ma żadnej wątpliwości, do jakiej kategorii należą: są to sprawy wojskowe, a więc sprawdzanie spisów pospolitego ruszenia, karty zmiany pobytu, księgi wojskowe itd. I faktycznie na te cele gminy ponoszą bardzo znaczne wydatki, bo wydają jakie 30—40 K. rocznie.

Te czynności, które dają się łatwo określić, jako należące do poruczonego zakresu działania, dały powód do tego, że niektórzy nawet wybitni posłowie byli zdania, że można wypisać wszystkie sprawy dotyczące spraw poruczonego zakresu działania, czyli sporządzić niejako wykaz wszystkich tego rodzaju czynności.

Tego zapatrywania komisya gminna podzielać nie może, bo jej zdaniem, byłaby to rzecz bardzo trudna. Ustaw tych, odnoszących się do tego przedmiotu, jest ogromna liczba, dlatego nie może komisya zalecić, ażeby czynności poruczonego zakresu działania, były specjalnie wynagradzane. Byłoby to dla samej gminy niekorzystne i doprowadziłoby do niepożądanych zakłóceń. Uważamy natomiast za wskazane, aby pojęcie tego, co jest własnym, a co poruczonym zakresem działania, zostało ustawowo ściśle unormowane, a następnie, ażeby gminie za sprawowanie tego poruczonego zakresu działania, które ją finansowo obarcza, a które spełnia jedynie w interesie publicznej administracji, przyznano wynagrodzenie, które jej się słusznie należy.

Na tem kończę, polecając wnioski komisji łaskawym względem Wysokiej Izby. **Marszałek.** Na życzenie p. Petruszewicza konstatuje, że w Izbie jest obecnych 87 posłów, przeto Izba jest w komplecie. Przystępujemy do głosowania.

Kto przyjmuje wniosek komisji, który opiewa (*czyta*): Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się c. k. Rząd, aby w jak najkrótszym czasie w drodze konstytucyjnej przeprowadził ustawę, określającą dokładnie granice poruczonego zakresu działania gmin i normującą wynagrodzenie gmin za sprawowanie czynności tego poruczonego zakresu działania, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Następnie jest rezolucya p. T. Starucha, która opiewa (*czyta*):

„Wzywa się c. k. Namiestnictwo, ażeby oznaczyło w krótkości, jakie sprawy należą do poruczonego zakresu działania i pouczyło Starostwa, ażeby sprawami nie należącymi do gmin i prywatnymi nie obciążało tychże“.

Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta.

Głos ma p. Sprawozdawca.

Sprawozdawca p. A. **Brunicki**. W sprawozdaniu już podniosłem, że zapatrywanie namiestnika w r. 1876 było tego rodzaju, że zestawienie tych spraw nie da się przeprowadzić przez Namiestnictwo, ponieważ przykładowe zestawienie nie doprowadziłoby do celu. Zestawienie takie może nastąpić tylko w drodze ustawy, a do wydawania ustaw Namiestnictwo nie jest powołane.

Na rezolucję w takiej formie zgodzić się nie mogę.

Marszałek. Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje rezolucję p. T. Starucha, zechce powstać. (*Po chwili*). Jest głosów 28, zatem jest mniejszość.

Następuje: Sprawozdanie komisji budżetowej o zamknięcie rachunków funduszów krajowych za rok 1909. (**Aleg. 801**).

Sprawozdawca poseł Głabiński ma głos.

Sprawozdawca p. **Głabiński** (*zaczyna czytać sprawozdanie*).

Sekretarz p. **Urbański**. Wnoszę uwolnienie p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania.

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosków komisji.

Sprawozdawca p. **Głabiński** (*czyta*). Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm wydaje Wydziałowi krajowemu absolutoryum z rachunków funduszów budżetem objętych i dotowanych za rok 1909.

2. Powyższa uchwała obejmuje także absolutoryum dla c. k. Rady szkolnej krajowej z działu wydatków funduszu szkolnego krajowego i funduszu szkolnego emerytalnego za rok 1909.

3. Rachunki funduszów samoistnych budżetem nieobjętych, wykazanych w dziale C., przyjmuje Sejm do wiadomości.

Marszałek. Rozprawa ogólna otwarta.

P. T. **Staruch**. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. T. Staruch.

P. T. **Staruch**. Wysokij Sojme!

Sprawozdanie komisji budżetowej o zamknięciu rachunków za r. 1909 wykazuje nam tutky dochody i wydatki seho kraju. I koły sia blyzsze semu sprawozdaniu pryhlanemo, to baczymo, szczo sprawa ne stojt tak, jak sprawozdanie przedstawlaje. P. sprawozdawec kaze tut, szczo opraciuwanie jest dokladne i jasne i przedstawlaje dobru gospodaruku skarbowu krajewemu. Rubryky i cyfry tutky nawedeni ciłkowito inaksze sia przedstawlajut, bo deficyty w budzeti z roku na rik rostut, dowhy wynosyły z kińcem roku 1909 aż 58 milioniw. I przedstawlaje nam sia dalsze sumnyj horyskop, szczo na r. 1911 musyt sia nałozyty na ludnist seho kraju szczo 10 sotykiw wid korony.

I tak, koły sia pryhlanemo tij hospodarci naszych mirodatnych krajewych wlastyj, to baczymo, szczo ne wsi wydatky w budzeti sut tut opravdani, jak powynno buty. Wże nasz narid ruskij tutky w tych wydatkach i subwencyjach, jaki kraj daje

Прошу о гoлoс.

Високий Соjме!

Справoзданє комiсiji бyджетoвoї o замкнєню рaхункiв за р. 1909 виказує нам тiльки доходи i видатки сєго краю. I коли ся близщє сєму справoзданю приглянємо, то бачимo, щo справа не стoїть так, як справoзданє представлє. П. справoздавєць кажє тут, щo опрaцoванє є докладнє i яснє i представлє добру господарuku скарбу крайєвoгo. Рубрики i цифри тут наведєнi цiлковитo iнакшє ся представлajуть, бо дефiцити в бyджетi з року на рiк рoстуть, довги виносили з кiнцєм року 1909 аж 58 мiлiонiв. I представлє нам ся дальшє сумний гoрoскоп, щo на рiк 1911 мусить ся наложити на люднiсть сєго краю щє 10 сотикiв вiд корони.

I так, коли ся приглянємо тий господарцi наших мiродатних крайєвих властий, то бачимo, щo не вci видатки в бyджетi суть оправдани, як повинно бути. Вже наш нарiд руский тут в тих видатках i субвенциях, якi край дає для oбох

dla oboch narodnostyj, je straszennie pokrywdzennyj. Ja ne budu sia wdawaty specjalno w wsi rubryky, ale nawedu odyń fakt, szczo mistoczko Biała distało subwencyju na szkołu 70.000 K t. zn. bilsze, jak ciyż 3¹/₂ miljonowyj narid ruskyj distaje.

Szczu my majemo wid seho kraju, wid tych mirodatnych czynnykiw, kotri tymy fondamy operujut, kotri tjahary na nas nakładajut? Hneť politycznyj i nacjonalnyj a wpoślidnych czasach wytworyła sia formalna anarchija w kraju. Ti własty, kotri majut dohladaty, kotri majut stojaty na storozhi praw i majut dywytyś, szczo aby bidnomu robotnykowy ne dijała sia krywda, w ostatnych czasach wystupajut w oboroni kapitalizmu.

Wy wetyczajete sia świtłuju gospodaroku skarbowuju w kraju a ja muszu skazaty, szczo jak raz gospodarca skarbowa kraju jest temna. Szczo my majemo wid was? wid hory do dołu hneť, newynni dity mordujete jak sobaky, trymajete po 3 mi-siaci w arezsti ślidyčym, mymo szczo naszci protywnyky ubyły najkrasszu naszu dytnu.

Chłop ruskyj znae ponosyty tjahary, ale znae takoz, szczo uprawa seho kraju postupaje z namy ne jak z riwnorjadnymy horozanamy, ale z jakymy zawandrowanymy helotamy.

Ja wże w seredu, dnia 25. s. m. nawodyw fakta, szczo w naszych czasach administracyja kraju je czysto anarchistyczna, szczo samowola panuje na koźdim kroku a pereślidowanie je bez hranyč. W toj czas zakynuw ja, szczo sia anarchija rozwywaje sia pid kryłamy namistnyka i szczo nihto inszyj tilko Ekscelencyja Bobrzyńskij je za niu widwiczalnyj. Ne rozchodyt sia meni o pereślidowanie mojej osoby, o moju suspensyju w naczalnyctwi hromady; nema własty, kotraby mohła mene zawysyty, ja maju za wetyku powahu sered naselenia i ja budu urjaduwaw bez ohladu na se, chto bude wijtom. Jabym nikoły pro osobystu krywdu ne spimnuw; meni sia rozchodyt o krywdu suspilnosti.

Toż koły ja zakynuw krajewij administracyji anarchiu, to muszu se dokazaty faktamy.

JЕ. p. Marszałok pozwołył meni, szczo budu cytuwaw fakta i w korotci opowim jasno i dokładno, jak sia ricz mała, bo sia sprawa potrzebuje jak najdokładni szoho objasnenia.

Dnia 3. lipnia pryjszło do mene 4 hospodariw rodом z Biłohołow pow. Zbo-

narodnostij, є straszennie pokrywdzennyj. Я не буду ся вдавати спеціально у всі рубрики, але наведу один факт, що місточко Бяла дістала субвенцію на школу 70.000 K, т. зн. більше як цілий 3¹/₂ міліоновий нарід руский дістає.

Що ми маємо від сего краю, від тих міродатних чинників, котрі тими фондами оперують, котрі тягарі на нас накладають? Гнет політичний і національний, а в послідних часах витворила ся формальна анархія в краю. Ті власті, котрі мають доглядати, котрі мають стояти на сторожі прав і мають дивитись, щоби бідному робітничкови не діяла ся кривда, в остатних часах виступають в обороні капіталізму.

Ви величаєте ся сьвітлою господаркою скарбовою в краю, а я мушу сказати, що як раз господарка краю єсть темна. Що ми маємо від вас? Від гори до долу гнет; невинні діти мордуєте як собаки, тримаєте по 3 місяці в арешті слідчим, мимо що наші противники убили найкрашу нашу дитину.

Хлоп руский знає поносити тягарі, але знає також, що управа сего краю поступає з нами не як з рівнорядними горожанами, але з якими завандрованими гельотами.

Я вже в середу дня 28. с. м. навдив fakta, що в наших часах адміністрація краю є чисто анархістична, що самоволя панує на кождім кроці а переслідуванє є без границь. В той час закинув я, що ся анархія розвиває ся під крилами намістника і що ніхто иньший, тілько Ексцеленція Бобжинський є за ню відвічальний. Не розходить ся мені о переслідуванє моєї особи, о мою suspensiju в начальництві громади, нема власті, котраби мене могла зависити, я маю за велику повагу серед населеня і я буду урядував без огляду на се, хто буде війтом. Ябим ніколи про особисту кривду не спімнув, мені ся розходить о кривду суспільности.

Тож коли я закинув краєвій адміністрації anarchiu, то мушу се доказати фактами.

Е. Е. п. Маршалок позволять мені, що буду цитував fakta i в коротці оповім ясно і докладно, як ся річ мала, бо справа потребує як найдокладнійшого обясненя.

Дня 3. липня прийшло до мене 4 господарів, родом з Біляголов, пов. Збо-

riwskiego i przedstawily meni swoje nieszczęście, jakie ich spićkało a imenno szczo zhodyły swoji dity paribkiw i diwczata w czyšli 43 do obszaru dwirskoho w Słobodi Zołotij do roboty, a pozajak pochodły z ynszoji okołyci i ne znały tamosznych widnosyn, Żyd zrobyw z nymy kontrakt taky, szczo dla odnoho czołowika na deń prypadało 1 dkg. sołony, 1/4 litra kukurudzianoji muky, 1/2 litra mołoka i 2 bochonci chliba.

Didyczom w tim dwori je Weissglas, kotryj przed kilkanajciat litamy buw szynkarom na korczmi a nyny zawdiaky waszij gospodarci maje desiat dworiw. Na zastupnika do Słobody Zołotoji daw Leopolda (perše nazywaw sia Leib) Safrina. Ne dumajte, szczo toj dwir postupaje tak łysz z robotnykami ruskymy i polskymy, ale nawet i z żydiwskymy, bo nijakoho Spitzbacha toj zastupnyk tak tiażko pobyw, szczo win załedwo zaichaw do sudu. A jak jeho zaskarzyw do sudu, to toj Safrin, znajete szczo za se distaw:

5 K kary.

(Okrzyki na łuwach postów ukraińskich).

Otże ja wertaju do toji deputacji, kotra była u mene i każu, szczo aby piszła do rżadcy Judy Schiera i prosyła jeho, szczo aby sprawu załahodyw w dobrii sposib. Ti robotnyky za chwylu znou powernuły i każut, szczo ich dwir ne chce pustyty, a nawet ne pozwalaje sia z ich ditmy rozmowyty.

Tohdy ja pytaju, szczo za przyczyna? Ony widpowyły: Dity nasi bjut i ponewyrajú a nawet ne wydajut im czerez try dny toho mizernoho charczu, a jak zaczęły utykaty, to dohaniajút na koniach, bjut i do dwora sprowadzujú i razem 43 do stajni pid klucz zamknuły i wartu nad nymy postawyty.

Zaraz nawedu tut tych, kotri zistaly pobyty, pry koniach na poły złapani i do dwora sprowadzeni.

I tak zistaw pobytyj i dohnanyi w poły: Andruch Kich z Biłohłow pow. Zboriwskoho, dalsze Pawło Rąkomskij (otże Polak, łatynnyk) takoz zistaw pobytyj, Josyf K... tiażko pobytyj i jeszcze wkyненыj do stajni i pid klucz zamknenyj i wsi razem wartuju obstawłeni.

Se sut fakta, na kotri ja maju 43 świdkiw czuzych i 60 świdkiw najpoważniejszych gospodariw z toho sela.

Proszu osuduty, ja sia widdaju zowsim pid sud chotiajby i hałyckoho Sojmu, czy ja jak posoł i jak naczałnyk hromady maw obowiazok wystupyty w obroni tych stra-

riwskiego i predstaviln meni swoe nieszczęście, jakie їх spićkało, a imenno, szczo zhodyli swoi dity parubkiw i diwczata w czyšli 43 do obszaru dwirskoho w Słobodi zołotij do roboty a pozajak pochodili z inycioi okołyci i ne znali tamosznych widnosyn, jid zrobyw z nimi kontrakt takij, szczo dla odnoho czołowika na deń prypadało 1 dkg. soloniny 1/4 litra kuкурузьяној мукы, 1/2 litra mołoka i 2 bochonci chliba.

Didичем в тим дворі є Weissglas, kotрий перед кільканайцять літами був шинкарем на коршмі а нині завдяки вашій господарці, має десять дворів. На заступника до Слободи дав Леопольда (перше називав ся Лейб) Сафрина. Не думайте, що той двір поступає так лиш з робітниками рускими і польськими, але навіть і з жндівськими, бо ніякого Spitzbacha той заступник так тяжко побив, що він заледво заїхав до суду. А як его заскаржив до суду, то той Сафрин, знаєте що за се дістав:

5 K кари.

Otże я вертаю до тої депутації, котра була у мене і кажу, шчо би пішла до рżадcy Judy Schiera і просила его, шчо би справу залагодив в добрий спосіб. Ti робітники за хвилию знова повернули і кажут, шчо їх двір не хоче пустити і навіть не позволяє ся з їх дітми розмовити.

Togdn я питаю, шчо за причина? Они відповіли: Діти нашi бють і поневірають а навіть не видають їм через три дни того мизерного харчу, а як зачали уткати, то доганяють на конях, бють і до двора спrowadжують і разом 43 до стайні під ключ замкнули і варту над ними поставили.

Zaraz nawedu tut тих, kotri zistali pobity, pry koniach na poli zlapani i do dwora sprowadzeni.

I tak zistaw pobityj i dohnаний в поли Андрух Кіх з Білоголов, пов. зборівського, дальше Павло Рохомський (отже Поляк латинник) також зістав побитий, Йосиф К... тяжко побитий і ще вкинений до стайні і під ключ замкнений і всі разом вартоу обставлені.

Се суть факта, на котри я маю 43 сьвідків чужних і 60 сьвідків найповажніших господарів з того села.

Proszu osuditi, ja ся віддаю зовсім під суд, хотяйби і галицького Сојму, чи я яко посол і яко начальник громади мав обовязок піти і виступити в обороні тих

szrenno pokrywdżonych ludyj, czy ne maw?
(Potakiwania z ław posłów ukraińskich).

Piśla moho perekonania ja jak naczalnyk hromady maw obowiazok se zrobyty, a se z toji przyczyny prawnoji, szczo robitnykam i słuham robitnycki i służbowi knyżky wystawlaje łyszłurjad hromadskyj, a spys swoich robitnykiw czy na obszari dwirskym czy w hromadi wede takož urjad hromadskyj. Toż ja uważaw za swij obowiazok i dumaw, szczo sia sprawa należyt do naczalnyka hromady, bo nawit w zakoni waszim, szczo koły popownyt jaku prowynu didycz abo posesor, to se należyt do starostwa, ale koły se popownyt robitnyk abo słuha, se należyt do wjita.

Z druhoji storony, jak posoł ja maw ne prawo ale światyj obowiazok pity i jak posoł wystupyty w oboroni tych bidnych robitnykiw.

Toż majucz y dwojakyj obowiazok, ja z tuju druhoju deputacjeju, chotiaj ja buw słabyj, udaw sia z tymy 4 hospodaramy, kotri se mohut pid prysiahoju ziznaty, do dwora.

Po doroz i iducz y do dwora, zdybaw ja hospodara Iwana Bylickoho i piślaw po policjanta Andruha Bańkowskoho i prysiażnoho Antona Ale toj piślanec Iwan Bylickyj ich ne zdybaw i nawit sam ne pryjšow.

Ja pryjšow pered dwir, zastaw ti 4 firy robitnykiw, wijszow czerez bramę na hof i udaw sia do stajni, de ti robitnyky były zakwaterowani i tam moim oczam predstavyw sia strasznyj wyd. Na sołomi leżały ti bidni ludy, pobyti czerez posipakiw na barłohu.

Odna diwczyna pokaliczena z obnażenoju rukoju (120 świdkiw może se poświdczyty) leżały na sołomi. Wyjšow ja z toji stajni, robitnyky, kotri pryjšły zapysaty sia na żywa, mene obstupyły i ja zaczaw ich pytaty o ti krywdy.

Poprosyw ja uprawytela Judy Schmiera i ekonoma Leiby Freunda, szczo by wynesły meni kontrakt, ony wynesły toj kontrakt, ja jeho pereczytaw i w prysutnosti toho uprawytela i ekonoma skazaw do ludyj: Zrobyłyšte łychyj kontrakt, i prosyw uprawytela, szczo by sprawu załahodyw. Juda Schmier skazaw, szczo pidwyjšyt robitnykam o 1 dkg. sołony ny, 1/2 litry muky kukurudzianoji, ale musyt pered tym poradaty sia Safrina, kotryj buw w komnati.

Ja zatrzymawszy sia z robitnykam y czekaju. Otże toj Schmier piślaw po toho Safrina. Safrin je to mołodyj żydok, kotryj

страшенно покривдżених лудий, чи не мав?

Після мого переконання я jako начальник громади мав обовязок се зробити, а се з тої причини правної, що робітникам і слугам робітнички і службови книжки виставляє лиш уряд громадский, а спис своїх робітників, чи на обшарі двірским чи в громадї веде також уряд громадский. Тож я uważав за свій обовязок і думав, що ся справа належить до начальника громади, бо навіть в законі вашім, що коли поповнить яку провину дідич або посесор, то се належить до староства, але коли се поповнить робітник або слуга, се належить до вїйта.

З другої сторони jako посол я мав не право, але святий обовязок пїйти і jako посол виступити в обороні тих бідних робітників.

Тож маючи двоякий обовязок, я з тою другою депутациєю, хотяй я був слабий, удав ся з тими 4 господарями, котрі се можуть під присягою зізнати, до двора.

По дорозі идучи до двора, здибав я господаря Івана Биліцкого і післав по поліциянта Андруха Баньковського і присяжного Антона Але той післанец Іван Биліцкий їх не здибав і навіть сам не прийшов.

Я прийшов перед двір, застав ті 4 фіри робітників, вїйшов через браму на гоф і удав ся до стайні, де ті робітники були заквартированы і там моїм очам представив ся страшний вид. На соломі лежали ті бідні робітники, побиті через посіпаків на барлогу.

Одна дівчина покалічена з обнаженою рукою, (120 свідків може се посьвідчити) лежала на соломі. Вийшов я з тої стайні, робітники, котрі прийшли записати ся на жнива, мене обступили і я зачав питати о ті кривди.

Попросив я управителя Юди Schmiera і економа Лейби Freunda, щоби винесли мені контракт, они винесли той контракт, я его перечитав і в присутности того управителя і економа skazaw до лудий: Зробилисьте лихий контракт, і просив управителя, щоби справу залагодив. Юда Schmier skazaw що підвисшить робітникам о 1 дкг. солони ny, 1/2 літра муки кукурузяної, але муснть перед тим poraditi ся Safrina, kotrij був в кімнаті.

Я затримавши ся з робітниками чекаю. Отже той Schmier післав по того Safrina. Safrin є то молодий жидок,

nabraw pańskich manieri, ot take zblukane indywiduum, kotre ne znaje, czy win Żyd czy pan, buw kilka raziw bytyj czerez ludyj a nawit własnyj firman mało jeho ne zabaw.

Ja ne spodiwajuczy sia niczoho, bom nikoty z nym ne maw niczoho, czekaju na neho z robotnykami. Wychodyt toj pan Safrin zi szpicrutoju w rukach i bez najmniejsoi pryczyny kydaje sia zi szpicrutoju wdarty mene w hołowu. Ja wchopyw za szpicrutu, wyder jemu z ruk a jeho poczastuwaw try razy wijiwskoju pałyceju. Win wtik w sej czas, bo jakby ne buw wtik, toby ludy były rozirwały. Tohdy ja wizwaw narid, szczooby dwir opustyw zi mnoju. Tymczasom roziszła sia po seli wist, szczo żyd czasom znaważyw, zbihto sia ciłe selo i choćtiło rozibraty dwir do pošlidnoho kamienia. Se pošwidczyt ciłe selo. Ja staw w brami i prosyw ludyj, szczooby dały spokij, predstavyw im, szczo Safrin, kotryj mene znaważyw, bude czerez sud potiahnenyj do widwiczalnosti, i uprosyw narid, szczo ustupyw i łysz perejszow z demonstracjeju i spokijno sia rozijszow.

Sytuacja buła tak hrizna, szczo ja sia bojaw, szczo koły nastane nicz, ludy rozberut dwir, i zatelegrafuwaw do starosty do Bereżan i poprosyw o pomicz. Do 12 hodyny w noczy 3. łypnia ja chodyw po seli a o 12. hodyni pryichaw do sela komisar starostwa dr. Chmielarskyj z 6 žandarmamy. Ja wże buw na dorozy do domu, a jak meni ludy dały znaty, szczo pryjchaw komisar, wernuw sia ja i kołym chodyw po pid kancelarju — a buło wże pizno w noczy i temno — skoczyw do mene komisar Chmielarskyj i kryknuw: Zdjać kapelusz. Ja pomynuw ti słowa mowczkom i predstavyw dr. Chmielarskomu, chto ja jeśm, a toj zrobyw minu policyjnoho agenta i zaczaw mene indaguwaty jak swoho pastucha.

Ja tohdy zwernuw jeho uwahu, szczo win tut pryichaw na moje zadanie, szczooby skonstatuwaty fakt nadużytia zi storony uprawytela Safrina, i jeho zaaresztuwaty a spokij ja w seli wże załahodyw.

Tohdy win widichaw do Kozowy a na druhyj deń ja distaw wizwanie, szczoobym pryszow do peresłuchania. Jak ja pryszow, wyczytaw meni wyrok, szczom neprawno piszow na obszar dwirskyj, szczom ne maw prawa za robotnykami obstawaty, szczom popownyw samowolu i nadużytie i szczo za toje zawiszaje mene w uradowaniu naczalnyka hromady.

Ja jemu predstavyw, szczo win ne maje do toho prawa i pryporuczenia, szczooby

котрий набрав польских манєрів, от take зблукане індивідуум, котре не знає, чи він жид чи пан, був кілька разів битий через людий, а навіть власний фірман мало єго не вбив.

Я не сподіваючи ся нічого, бо ніколи з ним не мав нічого, чекаю на него з робітниками. Виходить той пан Сафрін зі шпіцрутою в руках і без найменшої причини кидає ся зі шпіцрутою вдарити мене в голову. Я вхопив за шпіцруту, видер єму з рук, а єго почаствуван три рази вітівскою палицею. Він втік сейчас, бо якби не був утік, тоби люди були єго розірвали. Тогди я визвав нарід, щоби двір опустив зі мною. Тимчасом, коли розійшла ся по селі вість, що жид мене зненажив, збігло ся ціле село і хотіло розібрати двір до посьлідного каміня. Се посьвідчить ціле село. Я став в брамі і просив людий, щоби дали спокій, представив їм, що Сафрін, котрий мене зненажив, буде через суд потягнений до відвічальности, і упросив нарід, що уступив і лиш перейшов з демонстрацією і спокійно ся розійшов.

Ситуация була так грізна, що я ся бояв, що коли настане ніч, люди розберуть двір, і зателєграфував до старости до Бережан і попросив о поміч. До 12. години в ночі 3. липня я ходив по селі а о 12. годині приїхав до села комісар староства др. Хмелярський з 6 жандармами. Я вже був на дорозі до дому, а як мені люди дали знати, що приїхав комісар, вернув ся я і колим ходив поpid канцелярию, а було вже пізно в ночі і темно, скочив до мене комісар Хмелярський і крикнув: Зджаć kapelusz! Я поминув ті слова мовчком і представив др. Хмелярському, хто я єсьм, а той зробив міну поліційного агента і зачав мене індагувати, як свого пастуха.

Я тогди звернув єго увагу, що він тут приїхав на моє жаданє, щоби сконстатувати факт надужитя зі сторони управителя Сафріна і єго заарештувати а спокій я в селі вже залагодив.

Тогди він відїхав до Козови а на другий деń я дістав візванє, щобим прийшов до переслуханя. Як я прийшов, вичитав мені вирок, щом неправо пішов на обшар двірський, щом не мав права за робітниками обставати, щом поповнив самоволу і надужитє і що за то завишує мене в урядованю начальника громади.

Я єму представив, що він не має до того права і припорученя, щоби мене су-

мене suspendowaty, a win meni widpowiw: „Ja żadnego prawa nie potrzebuje, robię tak jak chcę“.

Se mohut poświdczyty: Andruch Bańkowskyj i zastupnyk Wasyl Kinal.

Na take dictum, ja mu widpowiw:

Ja tebe pane komisaru ne budu słuchaw, bo pišla zakona łysz starstwo w porozuminiu z Wydiłom powitowym maje prawo mene w urjadowaniu zasuspendowaty. Komisar skazaw na te: „dostanie pan to na piśmie“. Jak na pyśmi, to szczo inszoho, ałe pan ne maje do toho najmenszoho prawa.

I komisar widjichaw a 13. łypnia distaw ja ślidujuce pyśmo:

Szczobyšte Panowe ne howoryły, jak tut skazaw p. Komisar prawytelstwennyj, szczo ne ma faktiw na toje, szczo tak ne było jak ja howoryw, otže ja tut maju oryginalnyj dokument, kotryj do mene pryjzszow z własnorucnym pidpysom Starosty bereżańskoho p. Bielawskoho. *(Czyta)*.

Bo tu skazane było, szczo ja zistaw zasuspendowanyj za inszi nadużytia w hromadi, a ja udowidniaju szczo wykluczno za te szczo sia stało w dwori.

Otže pyśmo se zwuczyt: *(czyta)*

Se perszyj zakyd. Panowe, robotnyky zajawyły w prysutnosti upravytela, szczo dwir złomyw kontrakt, szczo ich tam bjut, ponewirajut, szczo ne dajut im umowlenoho charczu i w nemyslymyj sposib obrażajut i sami oświdczyły, szczo dwir złomyw kontrakt i szczo majut prawo robotu opustyty.

Teper dalsze: *(czyta)*

Otže obszarnek toj, toj nadzorcia kynu w sia na mene, szczo 120 ludej pid prysiahoju može poświdczyty i ti ziznali wże a komisar ziznaję, szczo ja wykykaw w korczmi bijku! Zwyczajno komisari hałycki ne znajut inszoho postupowania i inszoho stylu łysz „ja tak robię jak ja chcę“ i tak meni wyraźno skazaw.

Dalsze: *(czyta)*

Otže komisar definijuje. Komisar doktor — ałe ne znaju wid czoho, czy wid akuszerji czy wid praw, bo jakby buw doktorom wid praw toby chyba rozumiw, szczo jesły chto na naczalnyka hromady w służbi sia kydaje, toj popowniaje złoczyn publicznoho nasylstwa i szczo koždyj ne tilko wijt, ałe koždyj czołowik maw prawo takoho pryderżaty i do sudu widstawyty. I dijstno, na moje donesenie prokuratorja wytoczyła Safrinowy ślidstwo o złoczyn publicznoho nasylstwa z § 81 zakona karneho, ałe u komisara Chmielarskoho niczoho

спендувати, а він мені відповів: „Ja żadnego prawa nie potrzebuje, robię tak jak chcę!“

Се можуть посьвідчити Андр. Баньковський і заступник Василь Кіналь.

На take dictum, ja mu відповів:

Я тебе пане комісар не буду слухати, бо після закона лиш старство в porozuminiu z Виділом краєвим має право мене в урядованю засuspendовати, я буду дальше урядувати. Комісар skazaw na se: „Dostanie pan to na piśmie!“ Як на письмі то що иншого, але пан не має до того ийменшого права.

I комісар відіхав, а 13. липня дістав я слідуюче письмо;

Щобисьте Панове не говорили, як тут skazaw p. комісар правительственный, що не ма фактів на то, що так не було як я говуриw, отже я тут маю оригінальний документ, котрий до мене прийшов з власноручним підписом старости бережанського п. Белявского: *(читає)*

Bo tu skazane було, що я zistaw zasuspendований за инші надужитя в громаді, а я удовідняю, що виключно за те, що ся стало у двори.

Otже письмо се звучить: *(читає)*

Се перший закид. Панове, робітники заявили в присутности управителя, що двір зломав контракт, що їх там бють, поневірають, що не дають їм умовленого харчу і в немислимий спосіб ображають і самі осьвідчили, що двір зломив контракт і що мають право роботу опустити.

Teper дальше: *(читає)*

Otже обшарник той, той надзорця кинув ся на мене, що 120 людей під присягою може посьвідчити і те зизнали вже а комісар ziznaję, що я викликаw в коршмі бійку! Звичайно комісарі галицкі не знають иншого поступованя і иншого стилю лиш „ja tak robię, jak ja chcę“ і так мені виразно skazaw.

Dальше: *(читає)*

Otже комісар дефинює. Комісар доктор — але не знаю від чого, чи від акушерї чи від прав, бо якби був доктором від прав, тоби хиба rozumiw, що если хто на начальника громади в службі ся кидає, той поповняє злочин публичного насильства і що кождий не тільки вїйт, але кождий чоловік мав право такого придержати і до суду відставити. І дійстно, на моє donesenє прокуратури виточила слідство о злочин публичного насильства з § 81 zakona karneho; але у комісара Хмельарского нічого тут пе-

tut nebezpiecznoho ne było, ale była prowyna, szczo ja wydaw rozkaz pryaresztowania. A ja musiw to zrobyty, bo narid chotiw dwir zdemoluwaty, otże ja zahrozyw, szczo jak sia zjawyt to bude widstawljenyj do sudu i tym' własne ja uspokoiw narid. No ale u komisaria to je straszna prowyna!

Dalsze czytujemy tak: *(czyta)*

Tak dijestno, ja howoryw bilsze jak dwi hodyny i prosywjem narid, a ciłe село zaprysiahne, szczo uprosywjem tak, szczo żadnoho kaminia sia ne kynulo.

A pytaju was moi towaryszi Mazury, jakby se tak stało sia na Mazurach, szczooby na waszoho posła i wijta wże ne kažu Żyd ale chto nebud inszyj u dwori napaw, to ja je perekonanyj, szczo i powaha posła ne pomohłaby, ale szczo ne zistałaby triska z toho dwora. Se wsi przyznašte. I tut muszu przyznaty wysoku kulturu i nezwyčajnu inteligencju moho narodu, szczo posłuchaw mene i dwora ne zburyw.

A dalsze czytujemy: *(czyta)*

Tak dijestno, ja uprosyw narid, szczooby widstupyw wid dwora i zaprowadywjem ich do kancelarji hromadskoj i tam prosywjem szcze raz, szczooby narid spokojno sia rozijyszow i nijakych nasylstw ne robyw. I narid posłuchaw i rozijyszow sia tak szczo nijakoji obrazy czesty ne było w seli. | Żandarmy pryjszy aż o 12 hodyni w poczty, koły wże było ciłkom spokojno.

Dalsze pysze komisar: *(czyta)*

Tak dijestno je, ja zajawyw szczo zrobywjem se jako naczalnyk hromady i szczo se je ne łysz prawom naczalnyka hromady, ale kożdoho horožanyna, zbrodniara pryderżaty i sudowy widstawyty. Tutky dalsze cytuje komisar, szczo meni widczytaw dekret moho zasuspendowania w urjadowaniu i szczo ja toho ne pryniaw i kryczaw do zastupnyka, szczooby ne pryjmew.

Oświdczaju tut pid słowom czesty, szczo koły komisar skazaw do zastupnyka, szczooby obniaw urjadowanie, ja ani słowom ne widpowiw łysz skazawjem, szczo tebe ne słuchaju. Otże nasz komisar na pidstawi toho sprawozdania pijszow do Wydiłu powitowoho i wyjednaw zawiszenie w urjadowaniu, bo nasi Wydiłu powitowi — Boże! — czy trymajut sia zakona, szczo wijta možna zawisyty w urjadowaniu za popowwnene nadużytie? Szczo ich to obchodyt! Ot wijt wstupyw na dwir, obstaw za robotnykamy i wże je nadużytie w urjadowaniu!

Na takie dictum wyroku ja wnis rekurs do Namistnyctwa w dorozі czerez starostwo a osibno zrobywjem skarhu na ruki

безпечного не було, але була провина, що я видав розказ приарештованя. А я мусів то зробити, бо нарід хотів двір здемолювати, отже я загрозив, що як ся з'явить, то буде відставлений до суду, і тим власне я успокоїв нарід. Но але у комісара то є страшна провина!

Дальше читаємо так: *(читає)*

Так дійсно, я говорив більше як дві години і просив нарід а ціле село заприсягне, що упросивем так, що жадного каміня ся не кинуло.

А питаю Бас, мої товариші Мазури, якби се так стало ся на Мазурах, щоби на вашого посла і віята, вже не кажу жид, але хтонебудь иньший в дворі, напав, то я є переконаний, що і повага посла не помоглаби, але що не зісталаби тріска з того двора. Се всі признаєте. I тут мушу признати високу культуру і незвичайну інтелігенцію мого народа, що послухав мене і двора не збуриw.

А дальше читаємо: *(читає)*

Так дійсно я упросив нарід, щоби відступив від двора і запровадивем їх до канцелярії громадскої і там просивем се раз, щоби нарід спокійно ся розійшов і ніяких насильств не робив. I нарід послухав і розійшов ся так, що ніякої образи чести не було в селі. Жандарми прийшли аж о 12. год. в ночи, коли вже було цілком спокійно.

Дальше пише комісар: *(читає)*

Так дійсно є, я заявив, що зробивем се яко начальник громади, і що се є не лиш правом начальника громади, але кожного горожанина, збродняра придержати і судови виставити. Тутky дальше цитує комісар, що мені відчитав декрет мого засuspendования в урядованю і що я того не приняв і кричав до заступника, щоби не приймав.

Осьвідчаю тут під словом чести, що коли комісар сказав до заступника, щоби обняв урядоване, я ні словом не відповів, лиш сказавем, що тебе не слухаю. Отже наш комісар на підставі того справозданя пішов до Виділу повітового і виднав завішене в урядованю, бо наші Виділи повітові — Боже! — чи тримають ся закона, що віята можна завісити в урядованю за поповнене надужитя? Що їх то обходить? От віят вступив на двір, obstaw за робітниками і вже є надужите в урядованю!

На таке dictum виroku, я вніс рекурс до Намістництва в дорозі чезз starostwo a osibno zrobywjem skarhu na ruki

JE. p. Bobrzyńskoho a osobno takoz skarhu na ruku prezidenta ministriw i ministra spraw mnutrisznych.

Do JE. p. namistnyka Bobrzyńskoho ja pysaw tak: (czyta)

Toho dokumentu ne budu w ciłosty czytaty, bo to szczo Panowe ustno czułyšte, je tam słowo w słowo spysane i tych 40 i kilkoch robotnykiw z zboriwszkoho powitu i tych kilkanajciat hospodariw z moho, sut' jako świadki nawedeni.

Na wist o zawiszeniu mene w urjadowaniu zijszła sia Rada hromadska sama zrobyła bez mene zasidanie w dny 15/7 a były tam prysutni: (czyta)

I powziła Rada hromadska taku uchwałę: (czyta)

A dalsze konstatuje Rada hromadska szczo powedenie komisaria było odnostoronne tak, szczo wykłykało straszne ohirzenie w ciłij hromadi, bo komisar ostentacyjno w powozi sydiw z żydom, uprawytelom Safrinom i jizdyw po seli a koły pryjchaw do dwora stojała tam szynka i były cygara, szczo bilsze jak 50 świadkiw potwerdyt.

Tak uradowaw komisar Chmielarskiy w Slobodi! Tuju uchwałę Rady hromadskoji starosta Bielawski zasystuwaw i skazaw, szczo ona je protywkonna.

Protyw toho Rada wnesła rekurs kotryj tut w namistnyctwi znachodyt sia. Se ne je uchwała protywkonna, bo Radi hromadskij prysłuhuje prawo skonstatuwaty fakt, kotryj zajsow a koły komisar popownyw nadużyte to prysłuhuje jeji prawo skrytykuwaty te a nawit żadaty ukarania komisara.

Na tim skінczyw sia toj oden fakt. Teper jak postupujut tii własty na kotri my tiazki ponosymo tiahari?

Oto toj sam dwir wyszukaw w Bohorodczanach znow otze najtemnijszych selan i sprowadyw zwyż 300 robotnykiw widtam. Zapakuwały ich w wagony po 70 ludej a iz Slobody rzondca i starosta Bielawskij wydelegowaw komisara i żandarmi i tii pojchały po tych robotnykiw aż do stacyi Pidwysokie, tam robotnykiw tych zapłombowały jak chudobu żandarmy i komisar siły do inszoho wagonu i tych robotnykiw prowadyły aż do Slobody. A koły w Slobodi przyjszły na stacyu to koły robotnyky Mazury, kotri tam robyły pobaczyły jak tii lude zapłombowani tak jak chudoba, zrobyły harmider i chotyły kynuty sia na wagon i rozbyty.

To je wdacza mazurska!

(P. Skwarko: jakby tak w zachidnij

Є. Е. п. Бобжиньского а осібно такуж скаргу на руки президента міністрів і міністра справ внутрішних.

До Є. Е. п. Намістника Бобжиньского я писав так: (читає)

Того документу не буду в цілости читати, бо то, що ту панове устно чулисьте, є там слово в слово описане і тих 40 і кількох побітників зі зборівського повіта і тих кільканайцять господарів з мого, суть яко сьвідки наведені.

На вість о завішеню мене в урядованю зійшла ся Рада громадска, сама зробила без мене засідане в дни 15/7 а були там присутні: (читає)

І повзяла Рада громадска таку ухвалу: (читає)

А дальше констатує Рада громадска, що поведене комісаря було односторонне так, що викликало страшне огірчене в цілій громаді, бо комісар остентаційно в повозі сидів з жидом, управителем Сафріном і їздив по селі, а коли приїхав до двора, стояла там шинка і були цигара, що більше як 50 сьвідків потвердить.

Так урядував комісар Хмельарский в Сlobоді! Тую ухвалу Ради громадскоji староста Белявский засистував і сказав, що она є протизаконна.

Против того Рада внесла рекурс, котрий тут в Намістництві знаходиться. Се не є ухвала протизаконна, бо Раді громадській прислугує право сконстантувати факт, котрий зайшов, а коли комісар поповнив надужите, то прислугує єї право скритикувати те, а иавить жадати укараня комісаря.

На тім скінчив ся той один факт. Тепер як поступують ті власти, на котри ми тязкі поносимо тягари?

Ото той сам двір вишукав в Богородчанах зново отже найтемніших селян і спровадив звиж 300 робітників відтам. Запакували їх у вагони по 70 людей а із Сlobоди управитель і староста Белявский виделеговав комісаря і жандармів і ті поїхали по тих робітників аж до стациї Підвисоке, там робітників тих запльомбовали як худобу, жандарми і комісар сіли до иншого вагону і тих робітників провадили аж до Сlobоди. А коли в Сlobоді прийшли на стацию, то коли робітники Мазурі, котрі там робили, побачили, як ті люди запльомбовані так як худоба, зробили гармідер і хотіли кинути ся на вагон і розбити.

То є wdача мазурска!

(П. Скварко: Якби так в сахідній

Hańczyni, toby wże dawno była rewolucja). Jakby tak mazurskim robotnikom zrobiły toby i żandarmski bagnety połomyły i Komisar pijszowby bez głowy! Koły wże wyładowały tych robotnykiw to komisar staje jak komendant jakoś armii napered, żандармы по bokach i try kilometry wid stacyi wedut tych robotnykiw do dwora. Oto sut własły! Otże komisar i żандармы spowniajut służbu dwirskich posipakiw! (P. Skwarko: w szabasiwkach.) A robotnyki tii iszły zowsim spokojno, zrobiły kontrakt i ne potrzeba było niczoho, але starosta Bielawskij wysław komisara bo obszarnyk toho żadaw!

Robotnykiw tych zakwaterowały w stajny a moja interwencya łysz stilkо pomohła szczo Chmielarskij buw łaskaw kazaty pobilyby stajniu wapnom. (Wesołość.)

A jak postupowano potomu?

Starosta Bielawskij zakwateruwaw 10 żандармиw w dwori i dwir tym żандармам dawaw charcz za darmo, dawaw im stancju, pryriaw kucharku, sprowadżuwaw im szynki i wsiaki napytki i tii żандармы tam ciły czas były zakwaterowani na pańskij koszt i tam sydły

Specjalno szczo do żандармиw wysławjem takie pyśmo do ministerstwa obrony krajewoi: (czyta)

Wasza Ekscellencjo!

Wysławjem do Jeho Ekscellencji namisnyka Bobrzyńskoho telegramu tak samo 1 sierpnia, kotru wże w seredu w tij Pałati widczytawjem, Wysławjem telegramu do prezidenta ministrów br. Bienertha taku samu jak do namistnyka i szczoż sia stało dalsze? Żadnoho zarządzenia ne było ani na moji telegramy do namistnyka ani do ministerji, tilky żандармы były czerez ciły znywa na miscy, pylnywały i robiły służbu w dwori aż do ukińczenia robit. Tohdy namistnyk baczuczy szczo Sejm wże nedałeko i szczo może Staruch wyťahne tu sprawu na porjadok dnewnyj, uważano za widpowidne peredaty wsi akta do rozślidu starostwu bereżańskomu, hde ślidstwo pryporuczeno jak raz tomu samomu p. drowy Chmielarskomu.

(P. Makuch: To skandal! P. Skwarko: To systema!)

I starostwo pysze do mene але ne na formulari tilky na czystim paperi — bo p. komisar Grodzickij każe, szczo stała sia pomyłka.

Otże śmiju zapytaty Was Panowe, czy może przyty hdeś do takoho skandalu w inszij derżawi або w inszim kraju, szczooby posoł podwijno netykalnyj wzy-

Галичині, тоби вже давво була революция). Якби так мазурским робітникам зробили, тоби і жандармські багнети поломали і комісар пішовби без голови! Колн вже виладували тих робітників, то комісар стає яко комendant якось армії наперед, жандарми по боках і три кілометри від стациі ведуть тих робітників до двора. Oto суть власти! Отже комісар і жандарми сповняють службу двірских посіпаків! (П. Скварко. в шабасівках!) A роботники ті ішли зовсім спокійно, зробили контракт і не потреба було нічого але starosta Белявский вислав комісаря, бо obszarnik того жадав!

Робітників тих закватерували в стайні, а моя інтервенция лиш стілько помогла, що Хмелярський був ласкав казати побілити стайню вапном. (Веселість!).

A як поступовано потому?

Starosta Белявский закватерував 10 жандармів у дворі і двір тим жандармам давав харч за darmo, давав їм станицю, прийав кухарку, спровадив їм шинки і всякі напитки і ті жандарми там цілий час були закватеровані на панський кошт і там сиділи.

Спеціально що до жандармів виславам таке письмо до міністерста оброни краєвої (читає)

Ваша Ексцеленцио!

Виславам до Его Ексцеленції Намістника Бобжиньского telegramu tak samo 1 sierpnia, kotru вже в seredu в тій Палати відчитавем. Виславам telegramu до президента міністрів br. Бінерта таку саму як до Намістника і шчоż ся стало дальше? Жадного зарядження не було ані на мої телеграми до Намістника ані до міністерії, тільки жандарми буличерез цілі жнива на місци, пильнували і робили службу в дворі аж до укінчення робіт Tohdy намістник бачучи, що Сойм вже нedaлeko і шчо може Старух витягне ту справу на порядок dnewnyj, уважав за відповідне передати всі акта до розślidu starostwu бережаньскому, де ślidstwo приporuczeno як раз тому самому п. др. Хмелярскому.

(П. Макух. То скандал! П. Скварко. То система!)

I староство пише до мене, але не на формулярі тільки на чистім папери, бо п. комісар Гродзіцкий каже, шчо стала ся помилка.

Otже сьмію запитати Вас Панове, чи може прийти десь до такого скандалу в иньшій державі або в иньшим краю, шчооби посол подвійно нетикальний, взи-

wanyj buw w toj sposib do starostwa, szczo by jemu hrożeno pryaresztowaniem i prymusowym sprowadzeniem? Śmiju zapytaty pana marszałka, szczo win może zarjadyty szczo by na buducze prawo ochorony posolskoji ne buło naruszowane? Ja widpysaw starosti w toj sposj do prezycji c. k. namisnyctwa na ruku starostwa: (czyta)

Ja p. Komisarowy prawytelstwenpomu wże w swojeji widpowidy tu widpowiw szczo ja ne maw 2 zawizwania, i informacji p. komisara szczo do toho sut neprawdywi.

Oto fakta postupowania tych włastej. Ja wże tamtoho roku naprowadyw dokazy popownienia zborodni czerez p. Chmielarskoho i win wże tohdy ne powynen sia buw łyszty u nas w Hałyczyni, ale u nas pryjde do toho, szczo czym bilszyj zbrodniar tym skorsze distaje awans. I koły ja pryjchaw do Bereżan to žydky i inszi hożany kažut meni, szczo win teper zaawansuje na starustu, bo Starucha znyščyiw. Ja gratuluju panu Bobrzyńskomu szczo maie taki hyjeny, naj jeho i nyny zaitemuje starostuju.

Tut w sprawozdaniach rachunkowych za 1909 jest jasno cyframy dokazane, jaki my tiahari ponosymo i czy jest myślyme, szczo by ti własty, kotri prysiahu światu składyły na toje, szczo budut naselenie choronyty i zakona sterczy, wtoj sposib postupaty?

Ale to ne persze nadużyte p. starosty Bielawskoho. Tu maju ciłyj plik faktiw samowoli i zborodni popowniuwanych czerez p. Bilawskoho w Bereżanach. W Kozowi jakyjś Nuta Kurczok žydok kupyw sobi płoszczu i zaczaw budowaty dimok. Urjad hromadskij udiływ mu na to ciłkom prawno koncesju ale szczo toj dimok maie stojaty o 6 chat wid browaru grafa Szeliskoho, zawzjawił p. Szeliskij ne daty žydkowy pobudowaty dimka. Udaw sia napered do Wydiłu powitowoho, kotryj dijsno zaboronyw žydowy budowaty dim, chotij Kurczok na pidstawy koncesyi zaczaw wże kłasty fundamenty i zwozyty ceħłu. Žyd widnis sia do marszałka, marszałok cofnuw zaboronu ale zanim Kurczok pryjchaw do domu, nadchodyt wid toho marszałka p. Kożeniowskoho telegrama do urjadu hromadskoho szczo by budowy wstrymaty. Uduje sia teper p. Szeliskij do sudu i prychodyt komisja sudowa pid prowadom p. sudji Chmielawskoho — podobnyj imenem do tamtoho Chmielarskoho — prowadyt komisju bez žadnoji

wanyj buw w toj sposib do starostwa, szczo by jemu grożeno priareshтованем i примусовим спrowadженем? Сьмію запитати п. Маршалка, що Він хоче зарядити, щоби на будуче право охорони посольської не було порушене? Я відписав старості в той спосіб до президії ц. к. Намісництва на руки староства: (читає)

Я п. комісареві, правительственному вже в своїй відповіді ту відповів, що я не мав 2 зазвізваня і інформації п. комісара що до того суть неправдиві

Oto fakta postupowania тих властей. Я вже тамтого року напровадив докази поповнення збородні через п. Хмелярського і він вже тогди не повинен ся був лишити у нас в Галичині, але у нас прийде до того, що чим більший збродняр, тим скорше дістає аванс. І коли я приїхав до Бережан, жидки і иньші горожани кажуть мені, що він теper заавансує на старосту, бо Старуха знищив. Я гратуюлю п. Бобжиньському, що має такі гїєни, най его і нині заіменує старостою.

Tut w sprawozdaniach rachunkowych za r. 1909 єсть ясно цифрами доказане, які ми тягарі поносимо і чи єсть мислиме, щоби ті власти, котрі присягу сьвяту складали на то, що будуть населене хоронити і закона стеречи, в той спосіб поступали?

Ale to ne pershe nadužite p. starosti Beļavskogo. Tu maю ciłlij plik faktiw samowoli i zborodni, popowniuwanych czerez p. Beļavskogo w Bereżanach. W Kozovij jakijś Nuta Kurczok, žydok kupiv sobi płoszczu i zaczaw budowaty dimok. Urjad hromadskij udiłiv mu na to ciłkom prawno koncesij, ale szczo toj dimok maie stojaty o 6 chat dalsze від browaru grafa Szeliskoho, zawzjavsja p. Szeliskij ne dati židkovi pobudowaty dimka. Uдав ся napered do Vidілу повітового, kotrij dijsno zaboroniv židovi budowaty dim, хотij Kurczok na pidstavі koncesij zachav вже класти фундаменти і звозити цеглу. Жид відніс ся до маршалка, маршалок цофнув заборону, але zakим Курцрок приїхав до дому, надходить від того маршалка п. Коженювського телеграма до уряду громадского, щоби будову встрымати. Удає ся teper p. Szeliskij до суду і приходить комісія судова під проводом п. судий Хмелявського — подібний іменем до тамтого Хмелярського — провадить комісію без жадної підстави і заказеу

pidstawy i zakazuje żydkowy budowaty dim. I koły żydok postawyw świdkiw, kotri ziznały na koryść jeho, naraz usi akta na stołyku sudji Chmielawskoho propadajut i teper wysyłaje sia druhu komisju dla dopownienia zhublonych aktiw, i znow wychodyt zaborona budowy domu. Ale żydok ne w czoło bytyj, to ne Rusyn, płatyw robotnykiw i budowaw dim dalsze w noczy. Graf Szeliskyj, kotryj sydiw tohdy w Abacji w kupelach, widnis sia do p. Biławskoho, a toj deleguje 4 żandariw, kotri rozihnały robotnykiw wid roboty i zastanowły robotu. Tohdy Kurzrok udaje sia do p. starosty wydjaczy, szczo zi stonony, z kotroji sia toho najmensze spodiwaw, natrafyw na taki perepony.

A znajete Panowe szczo skazaw pan starosta?! „Pan Szeliski tak chce i ja tak chcę, więc niema co więcej mówić!“ I szczoż maw Kurzrok zrobyty? Żандарми мали наказ szczo kilka hodyn kontrolowaty, czy sia ne buduje; a pozajak żандарми w noczy spały, to Kurzrok w noczy budowaw, a w deń perestawaw i w toj sposib wybudowaw dim i nyni dim stoit.

Ot tu majete panowe fakta, majete dokumenta i dokazy, tak postupajut u nas własty z horożanamy, kotri tak straszenni ponosiat tiahari, kotri poślidnyj hrisz na podatki widdajut; poślidnu serdaczynu bere sia z chłopa, a z bidnoho żyda poślidnu perynu na koszta utrymania tych włastej w kraju! Ot se znow jarkyj fakt nadużytia własty urjadowoji i skażit wy panowe, kotri tut stanowoyte bilziszt, czy ne należyt toj czyn skwalifikowaty na pidstawі § 101 zak. karn. jako nadużytie własty urjadowoji?! I kołyb toj starosta w inszoj prowincyi szczoś podobnoho popownyw, to buwby z miścia pryaresztowanyj i do ślidstwa widdanyj; ale ja maju pewnist, szczo w tim słuczaju Eksceł. Bobrzyńskij szcze bude jeho awansuw z radcy na nadradcu.

Maju szcze taki try fakta, kotri dotykajut i Wydił krajewyj i Wydił powitowyj; muszu fakta tii tut pidnesty, bo tu je misce, de maje bute obrachunok w takych sprawach, tut je misce, de fakta taki należyt napiatnuwaty i skazaty, jak własty krajewi z namy postupajut. — Bez riżnicy czy sia krywda stane Polakowy czy Rusynowy, czy Żydowy, tut je misce, jakie daje konstytucja, wyborena krowijeju, posłowy, tut maje prawo fakta taki skonstatuwaty i tut Eksceł. Bobrzyńskij i inszi ekscelencyi musiat pered posłom staty i za se widwczaty.

жидкови будувати дім. І коли жидок поставив свідків, котрі зізнали на користь его, нараз у сі акта на столику судії Хмелявського пропадають і тепер висилає ся другу комісію для доповнення згублених актів і знов виходить заборона будови дому. Але жидок не в чоло битий, то не Русин, платив робітників і будував дім дальше в ночи. Граф Шеліський, котрий сидів тогди в Абазії в купелях, відніс ся до п. Белявського, а той делегує 4 жандармів, котрі розігнали робітників від роботи і застановили роботу. Тогди Курцрок удає ся до п. старости видячи, що зі сторони, з котрої ся того найменше сподівав, натрафив на такі перепони.

А знаєте панове, що сказав староста?! „Pan Szeliski tak chce i ja tak chcę, więc niema co więcej mówić!“ I шчоż мав Курцрок зробити? Жандарми мали наказ, що кілька годин контролювати, чи ся не будує; а позаяк жандарми в ночи спали, т Курцрок в ночи будував, а в день переставав і в той спосіб вибудував дім і нині дім стоїть.

Ot tu maete Panowe fakta, maete dokumenta i doкази; так поступають у нас власти з горожанами, котрі так страшенні поносять тягари, котрі послідний гріш на податки віддають; послідну сердачину бере ся з хлопа, а з бідного жида послідну перину на кошта утриманя тих властей в краю. Отсе знову яркий факт надужитя власти урядової і скажіть Ви Панове, котрі тут становите більшість, чи не належить той чии скваліфікувати на підставі § 101 зак. кар. jako надужите власти урядової?! І колиб той староста в иньшій провінції шось поповнив, то бувби з місьця приарештований і до слідства відданий, але я маю певність, що в тим случаю Ексц. Бобжинський ще буде его аванзував з радци на надрадцу.

Маю ще такі три факта, котрі дотикають і Виділ краєвий і Виділ повітовий; мушу факти ті тут піднеста, бо тут є місце, де має бути обрахунок в таких справах, тут є місце, де факта такі належить napiatnuвати і сказати, як власти краєві з нами поступають. Без ріжниць, чи ся кривда стане Полякови, чи Русинови, чи Жидови, тут є місце, яке дає конституція, виборена кровією, послови, тут має право факта такі сконстатувати і тут Ексц. Бобжинський і иньші ексцеленції мусять перед послом стати і за се відвчати.

W hromadi w misti Kozowij szcze w roci 1907 zistala rada hromadska rozwiązana i chotiaj zakon hromadzkyj wyrażno pysze szczo mająt własny dywyty sia szczo do 6 ned'il były perewedeni nowi wybory, chotiaj wyrażno pysze szczo-by hromada ne ponesła szkody a w mi-stoczku Kozowij 14 lit mynaje, a tam ne ma ukonstituowanoi rady. Try razy były wybory i tretym razem rik tomu koły stala rada wybrana prawosylno, a za zachodom starosty Pilawskoho, kotoryj tam nastaw po smerty pokijnoho Potockoho, komisar kotoryj iszow bezstoronno dla wsich narodnostij, i koły starosta Bielawskij wydiw szczo win bezstoronnyj, postaraw sia usunuty toho komisara — Kant nazywaw sia i postanowyw komisar-em odnoho selanyna nejakoho Hrubaka. I namowyw toho Hrubaka szczo by ne dopustyw do ukonstituowania sia rady hromadzkoji i koły najstarszyj radnyj skłykaw radu i nałożyw karu to Wydił powitowyj usunuw a koły w poslidne nałożyw kary, ti zrobyły rekurs do Namisnyctwa i Namisnyctwo to znesło. Tohdy rada wnesła prośbu do Namisnyka, szczo by raz zrobyw koneć i usunuw Hrubaka i nadaw komi-sara, kotoryjby pereprowadyw wybory. — Ałe do nyniyszoho dnia je tam bezhołowie. Hospodarka hromadzka hrozyt ruinoju, na selenie płacze i tak sia starosti Bielawskomu chce. A koły wystaly deputacyju skazaw: „Zniszczę Was, a do ukonstituowania rady nie dopuszczę dlatego boście wybrali 6, czy 8 rusinów!“ To udowidniu świadkami pid prysiahoju!

Czy ja ne maw słusznošty szczo w kraju wytworyła się anarchja czy to może być w zakonom unormowanim kraju takie nadużytia, taka samowola z robitnykami z wjıtamy z wyboramy rady hromadzkoji. A tak sobi starosta Bielawskij postupuje.

Ja uważaju za swij światyj obowiazok wytiahnuty se przed świtło denne ja ne zanedbuję chotiaj tiazkoju choroboju ob-tiaženij ałe nerwy sia rwut w meni na takie ļajdackie postupowanie. Ja pojıdu do Widnia i tam przed forum Awstryji to postawlu.

My żadajemo zarządzenia ślidyctwa, żadajemo usunenia starosty Bielawskoho i komisara Chmielarskoho, żadajemo ukarania zbrodni nadużytia własny urjadowej czereznych, a koły namistnyk i krajewe prawytelstwq dumaje dalsze w powiti bereżańskim se łyszyty, to zajawljaju, szczo wsi-

В громадї в місті Козовій ще в році 1907 зістала рада громадска розвязана і хотяй закон громадский виразно пише, що мають власти дивити ся, щоби до 6 неділь були переведені нові вибори, хотяй виразно пише, щоби громада не понесла шкоди, а в місточку Козовій 14 літ минає, а там нема уконституованої ради. Три рази були вибори і третим разом, рік тому, коли стала рада вибрана правосильно, а заходом старости Пілявського, котрий там настав по смерти покійного Потоцького, комісар, котрий ішов безсторонно для всіх народностей і коли староста Белявский видів, що він безсторонний, постарав ся усунути того комісара. — Кант називав ся — і постановив комісарем одного селянина неякого Грубака. І намовив того Грубака, щоби не допустив до уконституованя ради громадскої і коли найстарший радний скликав раду і наложив кари, то Виділ повітовий усунув, а коли в послідне наложив кари, то зробили рекурс до Намісництва і Намісництво то знесло. Тогди рада внесла просьбу до Намісника, щоби раз зробив конаць і усунув Грубака і надав комісара, котрийби перепровадив вибори. Але до нинішного дня є там безголове. Господарка громадска грозить руїною, населене плаче і так ся старості Белявському хоче. А коли вислали депутацию, сказав: „Зniszczę was, a do ukonstituowania rady nie dopuszczę dlatego, boście wybrali 6 czy 8 Rusinów“. То удовідню свідками під присягою.

Чи я не мав слухність, що в краю витворила ся anarchja, чи то може бути в законом унормованім краю такі надужитя, така самоволя з робітниками, з війтими, з виборами до ради громадскої. А так собі староста Белявский постуває.

Я uważaju за swij światyj obowiazok wityagnuty se przed świtło denne, я ne zanedbuję, хотяй тязкою хоробою обтяжений, але нерви ся rwut w мене на таке ļajdacke поступованє. Я pojıdu до Відня і там перед форум Австриї то поставлю.

Ми жадаємо заряженє слідства, жадаємо усуненя старости Белявського і Хмельярського, жадаємо укараня збродні надужитя власти урядової через них, а коли намісник і краєве правительство думає дальше в повіті бережаньским се лишити, то заявляю, що всяку відвчаль-

laku widwiczalnist za rozruchy, ktori wybuchnut w powiti bereżańskim kładu na karb Bobrzyńskoho.

Kołym pryichaw do Kozowy to ne Polaky i Rusyny ale zydy mene obstupyły, szczo straszenni riczy sia dijat i szczo ne ma sredztwa — udawalyśmy sia do was i do innych postiw — i szczo sia łuczymo z wamy i budemo sia boronyty czym sia budemo mohły.

Otżez na tim kińczu i osterihaju was i osterihaju ekscelencju Bobrzyńskoho. To ne sut peropałky, to narid sia domahaje bez riżnyci Polaky, Rusyny i zydy usunuty tych łajdakiw, naj tam ne urjadujut — do kryminału z takymy łajdakamy.

(Głosy oburzenia na ławach postów polskich).

Marszałek. Za użycie tego rodzaju wyrażenia o osobach, które tu nie są obecne i bronić się nie mogą, wzywam p. mowcę do porządku.

P. T. Staruch. Możete Ekscelencjo wzywaty, ale wzywajće namistnyka, szczyoby tych gałganiw usunuw i urjad widobraw i uniform.

Marszałek. Po raz drugi wzywam mowcę do porządku.

P. T. Staruch. Możete dalsze wzywaty, a ja dalsze was ne posłuchaju i ne ustanu, aż ne usunut' tych, szczyoby narid ne buw krywdżenyj.

Marszałek. Po raz trzeci wzywam mowcę do porządku.

P. T. Staruch. Teper was usłuchaju, ja skińczyw.

Marszałek. Mam zamiar przerwać posiedzenie. Następne posiedzenie odbędzie się w poniedziałek dnia 3. października 1910, o godz. 11 przedpołudniem z następującym porządkiem dziennym: *(czyta)*.

1. Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyi powiatowej w Wadowicach na przyjęcie imieniem powiatu poręki do wysokości kwoty 300.000 koron za Towarzystwo rolniczo-okręgowe w Wadowicach.

Sprawozdawca poseł Onyszkiewicz.

2. Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie nadania nowo zbudowanemu szpitalowi powiatowemu w Nowym Targu charakteru szpitala powszechnego i publicznego.

Sprawozdawca poseł Bernadzikowski.

3. Pierwsze czytanie wniosku posła Szweda i tow. o ograniczenie zobowiązań gmin i obszarów dworskich do składania pewnej kwoty na utrzymanie nauczycieli szkół ludowych.

4. Pierwsze czytanie wniosku posła Dolińskiego i tow. w sprawie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska.

5. Pierwsze czytanie wniosku posła Sobolewskiego i tow. w sprawie projektu ustawy o zakładaniu szkół dla mniejszości narodowych.

6. Wybór uzupełniający zastępcy członka komisji reformy wyborczej (w miejsce posła Rutowskiego).

7. Dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszków krajowych za rok 1909.

Sprawozdawca poseł Głabiński.

ність за розрухи, котрі вибухнуть в повіті бережаньським, кладу на карб Бобжиньського.

Колим приїхав до Козови, то не Поляки і Русини, але Жиди мене обступили, що страшенні річі ся діють, і що нема средства — удавалисьмо ся до Вас і до иньших послів — і що ся лучимо з Вами і будемо ся бороонити, чим лиш будемо могли.

Отжеж на тим кінчу і остерігаю Вас і остерігаю Екскеленцію Бобжиньського. То не суть перепалки, то нарід ся домагає без ріжниць: Поляки, Русини і Жиди, усунути тих лайдаків, най там не урядують, до криміналу з такими лайдаками.

(Głosy oburzenia na ławach postów polskich).

П. Т. Старух. Можете Екскеленцие взивати, але визвіть намістника, щоби тих гаłганів усунув і уряд відобрав і уніформ.

П. Т. Старух. Можете взивати, а я

дальше Вас не послухаю і не устану аж не усунуть тих, щоби нарід не був кривдженийий.

П. Т. Старух. Тепер Вас услухаю,

я skińчив.

8. Sprawozdanie komisji podatkowej w przedmiocie petycji reprezentacji miast o wyjednanie w drodze zmiany ustawy wydzielenia części podatku osobisto-dochodowego na cele gmin miejskich z powodu nie pobierania dodatków gminnych od tegoż podatku.

Sprawozdawca poseł Landau.

9. Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o przyznanie w drodze łaski dodatków pięcioletnich.

Sprawozdawca poseł Bandrowski.

10. Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o policzenie w drodze łaski lat służby do emerytury i o przyznanie, względnie o podwyższenie wymierzonej emerytury.

Sprawozdawca poseł Michałowski.

11. Sprawozdanie komisji gminnej o petycji gminy Borysław w sprawie uzyskania nazwy miasteczka.

Sprawozdawca poseł Halban.

12. Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie wniosku posła Jampolskiego i tow. o utworzenie Sądu powiatowego w Narolu

Sprawozdawca poseł Tertil.

13. Sprawozdanie komisji podatkowej o wniosku nagłym posła Kiweluka i tow. w sprawie wolnienia mięsa na wspólne uroczystości użyć się mającego od opłaty podatku konsumcyjnego.

Sprawozdawca poseł Wincenty Kraiński.

14. Sprawozdanie komisji gminnej o wniosku nagłym posła Sodomory i tow w sprawie utworzenia 4-ej klasy przy szkole ludowej w Żawałowie.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Badeni.

15. Sprawozdanie komisji gminnej o wniosku p. Starzyńskiego i tow. w przedmiocie ewentualnego zaliczenia miasta Bełza do rzędu tych miast, dla których obowiązuje ustawa z 13. marca 1889 dz. u. i rozp. kr. Nr. 24.

Sprawozdawca poseł Starzyński.

Marszałek. Następne posiedzenie odbędzie się w poniedziałek dnia 3. października 1910, o godzinie 11 przedpołudniem.

(Koniec posiedzenia o godzinie 2 minut 10.)

